

“Bandrol Uygulaması’na İlişkin Usul ve
Esaslar Hakkında Yönetmeliğin
5. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde
bandrol taşınması zorunlu değildir.”

Genel Yayın Sıra No: 250
2016 / 4
ISBN No: 978-605-9050-67-8
Yayıncı Sertifika No: 12457

Yayına Hazırlayan
İstanbul Barosu Yayınları

Şahkulu Mah. Serdar-ı Ekrem Cad. No:7
Galata-Beyoğlu-İst.
Tel: (0212) 251 63 25 / Faks: (0212) 293 89 60
Yayın Kurulu: (0216) 427 37 22
www.istanbulbarosu.org.tr
dergi@istanbulbarosu.org.tr

Tasarım / Uygulama / Baskı
Ege Reklam ve Basım Sanatları San. Tic. Ltd. Şti.
Esatpaşa Mah. Ziyapaşa Cad. No: 4 / 1
347047 Ataşehir-İstanbul
Tel: (0216) 470 44 70 / Faks: (0216) 472 84 05
www.egebasim.com.tr

Birinci Basım: Ocak 2016
Bu kitap İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Kararı ile bin adet basılmıştır.

İSTANBUL BAROSU
PANEL

92. YILDÖNÜMÜNDE
LOZAN

23 Temmuz 2015
İstanbul Barosu Kültür Merkezi

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI

İçindekiler

Açılış Konuşmaları.....	7
Av. Hüseyin ÖZBEK	8
Prof. Dr. Rıdvan AKIN	12
Doç.Dr. Sait YILMAZ.....	38
Em. Kur. Albay Ümit YALIM	53
Kapanış	79

PANEL
LOZAN ANTLAŞMASININ
92. YILDÖNÖMÖ

23 Temmuz 2015,
İstanbul Barosu KÖltür Merkezi

Av. HÖSEYİN ÖZBEK (İstanbul Barosu Genel Sekreteri) - Değerli konuklar, sevgili meslektaşlarım; İstanbul Barosu adına hepimize hoş geldiniz diyorum. Takdim faslından sonra açış konuşmacısı olarak programda **Doç.Dr.Ümit Kocasakal**, yani Baro Başkanıımız görölüyor. Bir mazereti nedeniyle İstanbul dışında olduğu için çok arzu etmesine rağmen burada bulunamadı. Onun da selamlarını, saygılarını iletiyorum.

Saat 4'ü çeyrek geçiyor, programımıza göre 4'te başlamamız gerekiyordu. Bizim yörede bir söz vardır: **Vakit geldi, ama Karabeyoğlu gelmedi** denilir. Bir işin vakti gelip de icraat başlamıyorsa böyle söylenir. Deyimin ortaya çıkışını kısaca anlatalım: Köyün imamı ezan okuyacak, ardından namaza durulacak. Köylüler; **“Hocam, artık vakit geldi, ezanı okusana”** dediklerinde Hoca; **“Tamam, vakit geldi, ama Karabeyoğlu gelmedi”** cevabını verir. Karabeyoğlu da o köyün hatırlı kişisi, o gelmeden ezan da okunamaz, namaz da başlamaz. O hesap, şimdi tabii ki mütegalibelik anlamında

değil, bunu bir espri olarak söylüyorum, biz dışarıda Ümit Hocamızı bekliyorduk. Sayın Ümit Yalım'ı, o da gelsin de konferans salonuna beraber girelim, programa beraber başlarız diye, kendisi buradaymış, salondaymış, vakit de gelmiş, Ümit Bey de gelmiş. Programa başlayabiliriz artık.

Lozan İçin Kaynak

İstanbul Barosu 24 Temmuzlarda mutlaka Lozan'la ilgili bilimsel bir toplantı düzenler. Bu toplantıda konunun uzmanları görüşlerini açıklar, tebliğ sunar. Daha sonrasında da bu baro yayınlarından, İstanbul Barosu yayınlarından kitaba dönüşür. Yüksek lisans öğrencileri için, doktora yapacaklar için İstanbul Barosunun 10 yılı aşkın bir süre hiç sektirmeksizin, aksatmaksızın Lozan'la ilgili etkinlikleri ciddiye alınacak bir kaynaktır. Bu anlamda konuya ilgi duyanlar açısından buradan bir kez daha ifade etmek istiyorum, baromuzdan bu kitaplar temin edilebilir, bu tür araştırmacılara seve seve bu materyalleri verebiliriz, bunları paylaşıyoruz.

Ben huzurunuzda değerli katılımcılara da çok teşekkür etmek istiyorum. Akademik unvanları yazılı, Lozan'la ilgili ciddi araştırmalar yapmış olan çok değerli bu konuda akademik birikim ve iddia sahibi değerli konuklarımız sağ olsunlar, bizi kırmadılar, buraya teşrif ettiler, görüşlerini bizimle paylaşacaklar. Lozan 24 Temmuz 1923'te, arada bir kesintiyle birlikte 8 ay civarında süren bir konferansın sonunda imzalanan bir metin. Bizim açımızdan Birinci Dün-

ya savaşını sona erdiren, savaş halini sona erdiren bir barış metni, bir özgürlük metni, bir bağımsızlık metni. Burada tabii buna ilişkin ayrıntılı bilgiler değerli katılımcılar tarafından verilecek, ama bizim için 24 Temmuz 1923'te imzalanan bir belgenin, uluslararası bir antlaşmanın dışında gerçekten övünç duyulabilecek bir metin. 1683 Viyana bozgunundan beri batı karşısındaki askeri ve siyasi üstünlüğünü kaybetmiş olan, batıyla giriştiği hemen hemen her savaşta yenilen, mağlup tarafı oluşturan Türklerin kazandığı bir askeri zaferin sonunda elde ettikleri bir diplomatik zafer. O anlamda Çanakkale bizim için askeri anlamda neyi çağrıştırıyorsa, Lozan da diplomatik Çanakkale'miz olarak tanımlanabilir. 1683'ten bu yana sürekli bozguna uğrayan, batı karşısında sürekli yenilgiye uğrayan Türkleri kolay lokma gören; **“ Türkler 2 yıl önceki Balkan bozgununda perişan oldular, burada da direnmezler, boğazı hemencecik bir günde geçeriz ”** düşüncesiyle yüklendikleri Çanakkale'de nasıl batı emperyalizminin mağrur orduları perişan olduysa, donanmaları orada boğazın dibini boyladıysa, Lozan'da da benzer bir zafer söz konusudur.

Çünkü Lozan'da 8 ay boyunca iki taraf arasındaki çekişme, bilek güreşi, didişme ve karşılıklı restleşmenin temelinde şu vardır, İngiltere, Fransa, İtalya Türk delegasyonuna ve Türk delegasyonunun başındaki İsmet Paşaya şunu derler: **“Sen buraya sizin Kurtuluş Savaşı dediğiniz, İstiklal Harbi dediğiniz bir mücadelenin askeri galibi olarak geldiğin id-**

diasındasın, ama bizim için yeniksin, yenik tarafta oturuyorsun. Biz Birinci Dünya Savaşının galipleriyiz, galiplerin dikte ettiğini, bizim istediklerimizi kabullenmek zorundasın. Burada Yunanlılara karşı bir askeri zafer kazanmış olabilirsin, aramızdaki 4 yıllık savaşın mağlup tarafısın. Burada bizim ekonomik taleplerimizi kabul edeceksin, siyasi taleplerimizi kabul edeceksin. Şekli olarak bir Türkiye ortaya çıksa bile Osmanlı dönemindeki vesayet rejimi devam edecek. Adli kapitülasyonlar devam edecek, ekonomik kapitülasyonlar devam edecek. Bizimle eşit taraf olarak burada değilsin” En baştan böyle bir şablonu kabul ettirmeye zorlamışlardır bizi. İsmet Paşa bu dayatmayı baştan reddetmiştir. Türk delegasyonu bunu reddetmiştir, orada eşit olarak bulunduğunu, zafer kazanmış taraf olarak bulunduğunu, dolayısıyla eşit muamele görmek istediğini ilk günden hem vücut diliyle, hem söylemlerle beyan etmiştir. Bu konuda ısrarlı olmuştur ve Osmanlı diplomasinin son dönemleri gibi batı karşısında, dünyanın efendileri karşısında ezik, baştan teslimiyetçi, kompleksli, silik bir tavır takınmamışlardır. Kişilikli bir tavır sergilemişlerdir. Bunun sonucu alınmıştır.

Postmodern Sevr

Belki Lozan kadar günümüz açısından da, günümüzde Lozan'ın anlamı üzerinde de durulmalıdır. Çünkü Türkiye'ye günümüzde postmodern bir Sevr dayatılmaktadır. Aradan 92 yıl sonra Türkiye yeniden ekonomik teslimiyete

zorlanmaktadır. Siyasi teslimiyete zorlanmaktadır. Siyasi coğrafyasından ödün vermeye zorlanmaktadır. Fırat'sız, Dicle'siz, GAP'sız bir Türkiye, siyasi sınırları küçültülmüş bir Türkiye'ye razı olmaya zorlanmaktadır. Biz Lozan'da zafer kazananların, Dumlupınar'da zafer kazananların torunları olarak bu postmodern Sevr'i, dayatılan bu reçeteyi kabullenecek miyiz, yoksa atalarımıza, Kurtuluş Savaşının mimarlarına, o galip ve muzaffer atalarımıza layık insanlar ve torunlar olarak dayatılan postmodern Sevr'i reddedecek miyiz? Mesele budur bugün açısından, Türkiye bir etnik kalkışmayla karşı karşıyadır. Mütareke İstanbul'unda kurulan **Kürdistan Teali Cemiyeti**'nin, Kürdistan Yükselme Cemiyetinin bugünkü manevi mirasçıları Türkiye'den siyasi coğrafya talep etmektedir. Fırat'sız, Dicle'siz, GAP'sız bir Türkiye dayatmaktadır ve bu anlamda emperyalizmin, bugünkü emperyalist sistemin, bugünkü dış dinamiklerin silahlı bir enstrümanı olarak faaliyettedir. Bunun yanında Türkiye, ulusal birliği, ulus paydasını yok edecek olan etnik kalkışma ve etnik ayrışmanın, alt kimliklerin kutsanmasının yanında bir de mezhep türbülansına zorlanmaktadır. Bu anlamda Ortadoğu'daki İŞİD modeli, El-Nusra modeli, El-Kaide modeli Türkiye'ye dayatılmaktadır. Türkiye'nin Lübnan'a dönmesi, Irak'a dönmesi, Suriye'ye dönmesi ve bir fesat coğrafyasına, bir kanlı coğrafyaya dönmesi Türkiye'ye dayatılmaktadır. Türkiye bunu reddedecek midir, böyle bir gayya kuyusunun, böyle bir coğrafyanın parçası olmayı kabullene-

cek midir? Bugün açısından sorun budur. Bu konuda siyasi iktidarın duyarlılığı veya duyar-sızlığı, işin farkında olması veya aymazlığı çok önemlidir, ama bunun kadar, belki de bundan daha önemli olan Türk halkının bir ayrışmayı, etnik ayrışmayı, mezhepsel ayrışmayı, birbiri-mize yabancılaşmayı kabullenip kabullenme-yeceğidir. Ben ulusal bağımsızlıkla mayalanan, günümüze kadar gelen cumhuriyet kültürünün, aydınlanma kültürünün, ulus bilincinin neticede galip geleceği inancını sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu düşüncelerle, bu duygularla daha fazla uzatmadan değerli katılımcılara sözü vermek üzere yerime geçiyorum, hepinize saygılar sunuyorum.

Değerli konuklar, şimdi ilk konuşmacımız Prof. Dr. Rıdvan Akın Galatasaray Üniversite-si Hukuk Fakültesi öğretim üyesi son dönem-lerde Lozan'la ilgili ciddi çalışmalar yapan bir akademisyen. Kendisi Mudanya Mütarekesi, Lozan sürecinde Türkiye Büyük Millet Meclisi, Meclisteki görüşmeler, Lozan'daki görüşmeler konusunda sunum yapacaklar. Konuşmacılarımız yarım saati geçmemek üzere -tabii daha erken bitirilebilirse o da bizim kabulümüz- bir sunumları var. Daha sonraki süreçte de sorular cevaplanabilir, ek beyanda bulunmak istiyor-larsa, bunlar gündeme gelecektir. Ben değerli hocama buyurun diyorum.

Prof. Dr. RIDVAN AKIN (Galatasaray Üni-versitesi Hukuk Fakültesi) - Sayın Genel Sekreter sağ olsun çok övücü şeyler söylediler. Lozan konusunda uzman olarak görmüyorum

kendimi, en daha ziyade Türk parlamento tarihi çalışıyorum. Lozan konusunda yazılmış bazı yazılarım var, eskiden yazılmış yazılardı bunlar, gelirken de onlara tekrar baktım. Biraz ders çalıştım yani, size o şekilde geldim.

Benim temel olarak bugün sizinle paylaşmak istediğim şey Lozan'a içeriden bakış. Zaten diğer arkadaşlar günümüzden Lozan'a bakış perspektifini benimseyecekler, Ümit Hocamız da adalarla ilgili, adaların statüsüyle ilgili bir konuşma yapacak. Benimki daha tarihi boyutta bir konuşma olduğu için, yani 20'lerin dünyasında Lozan ne anlama geliyordu, o çerçevede size bir sunum yapmak niyetindeyim.

Şimdi Sayın Genel Sekreterin de söylediği gibi hakikaten Türkiye açısından, sadece Türkiye açısından da değil, Lozan müzakereleri gerçekten Birinci Dünya Savaşının son barış anlaşmasının imza edilmesi sürecidir, onun müzakereleridir. Yani 1914'te başlayan savaş 1918'de bittiğinde doğu meselesi dışında, şark meselesi dışında, yani Almanya İmparatorluğunun, Prusya İmparatorluğunun geleceği kararlaştırıldı Versay barışıyla, Avusturya Macaristan İmparatorluğunun geleceği de kararlaştırıldı. Bulgaristan'la da bir barış anlaşması, önce mütarekeler yapıldı, sonra da barış anlaşmaları gerçekleştirildi.

Doğu barışı, doğu sorununun çözümüyse en sona bırakılmıştı ve en sona bırakılmasının sebebi de anlamlıydı tabii, çünkü ilk önce Avrupa'nın iç meseleleri halledildi, en sona da en

büyük parçanın akıbetinin ne olacağı konusunda müzakereler yapılması için daha geniş geniş görüşebilmek ve daha rahat görüşebilmek için bu yöntem benimsenmişti. Bu faslı fazla uzatmak istemiyorum, işte Sevr süreci gerçekleşti, sonra müdafaa-i hukuk süreci gerçekleşti ve en sonda da Türkiye Büyük Millet Meclisi kuruldu. Türkiye Büyük Millet Meclisi bir istiklal mücadelesi vererek Anadolu'daki taşeron işgalci güç Yunan ordusunu yenmeyi başardı ve Anadolu'yu tahliye etti Yunan işgalci güçlerinden ki o noktadan başlayabiliriz. Bugünkü konuşmamızı derseniz o noktadan başlatabiliriz.

Lozan'ı Anlamak

Yunan ordusu askeri bakımdan tasfiye edilince, Anadolu'dan tahliye edilince tabii ki müttefikler duruma müdahale ettiler ve bu müdahalenin sonucunda da Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetini mütareke görüşmeye davet etmiş oldular. Mudanya Mütarekesi de tam da bunu bize açıklamaktadır. Burada önemli olan bir noktaya temas etmekte yarar var: Mudanya'da müzakereciler İngiliz başkomutan Harrington, Fransızların Charpy, İtalyanların Montbelli, ama ortada yenmiş olduğumuz Yunanlıların bir temsilcisi yok. Aslında mütarekeyi bırakışmayı, bırakışmayı müzakere ettiğimiz güçler Birinci Dünya Savaşının galipleri, savaştığımız Yunan ordusunun temsilcisi değil. Halbuki mütareke, silah bırakışması kimler arasında olur? Yenilenle yenilen arasında olması icap eder. Öyle olmadı, koşulları Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin temsilcisi İsmet Paşayla müttefik temsilciler kararlaştırdılar ve Mudanya açıkladı.

rında bekleyen Albay Mazaraki sonradan müzakerelere, daha doğrusu kararlaştırılmış sürece katılarak, yani mütarekenin koşulları aslında Birinci Dünya Savaşının galipleriyle Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti temsilcisi arasında kararlaştırılmış oldu.

Şimdi o günkü koşulları, mütareke koşullarını anlamadan Lozan'ı anlamak pek mümkün değildir. Mudanya mütarekesiyle gerçekleştirilmiş olan şey tarafların karşılıklı olarak taahhüt ettiği şeye bakmak lazım. Bir kere genellikle unutulmuş bir şey vardır: Lozan'a gidilirken hâlâ daha İstanbul işgal altındaydı, hatta Lozan imza edildikten sonra da işgal altındaydı. Boğazlarda istihkâmlarda, Çanakkale'de müttefik işgali devam ediyordu. Tabii bu işgal silahlı bir çatışma anlamına gelmiyordu, ama bu bir statükoydu. Mudanya Mütarekesiyle işte Şile'yle Danca arasında bir hat çizildi, onun dışında onun batısında müttefik varlığı barış görüşmeleri sonunda sona erecekti ve gerçekten de oldu. Her sene 6 Ekimde ilkokullar tatil mi, yükseköğretim kurumları tatil mi tartışması olur. O gün İstanbul'un düşman işgalinden kurtuluşudur. Yani müttefik kuvvetlerinin -aslında İngilizler onları İstanbul'u tahliye etmeleridir. Niçin? Çünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi anlaşmayı tasdik ettiği için artık yapılan anlaşma uyarınca işgal altında tutulan Türkiye topraklarının tahliyesi gerektiğinden dolayıdır. Şunu unutmamak lazım: İstanbul'da hâlâ daha bir halife var, İstanbul'da hâlâ daha müttefik işgali var, mütarekenin sağlanmış olduğu şey Doğu Trakya'nın boşaltılmış

olmasıydı. Kimden boşaltılması? İşgalci Yunan ordusundan. Genellikle devrim tarihinde gözden kaçırılan şeylerden birisi de budur, Yunan ordusunun Çatalca'ya kadar bütün Doğu Trakya'yı -Batı Trakya zaten kendi ellerinde- işgal etmiş olduğu gerçeğidir. Anadolu'yu kurtararak aslında savaşız bir şekilde müttefiklerin gözetiminde Doğu Trakya da kurtarılmış oldu, ama İstanbul barışa kadar yine müttefik işgali altında kalmaya devam etti. Halifenin olduğu, müttefik işgalinin devam etmiş olduğu, ama tabii buna biraz light bir işgal diyebiliriz. Yani 1920'lerin işgali değil. Tabii koşullar bu şekilde ortaya konulduktan sonra barış masasına oturulması icap ediyor. Kim görüşecek, Türkiye'yi kim, ne görüşülecek, koşulları ne olacak ve Türkiye'yi kim temsil edecek? Tabii o dönemdeki meclise bakmak lazım. Şimdi benim aslında burada sizinle asıl konuşmak istediğim husus bu, malum bu meclis hangi meclis? Bu tarihimizdeki 1. Meclis, birinci dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi, yani Müdafaa-i Hukuk Hareketinin üzerine inşa edilmiş bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi 4. dönem Osmanlı Meclisi Mebusanından üyelerle yeni seçilmiş üyelerin birlikte oluşturduğu bir meclis bu Ankara'da kurulmuş olan Meclisimiz, Atatürk'ün kurmuş olduğu meclis. Bu meclis tabii günümüzdeki gibi meclis değil günümüzdeki bir rejim olmadığından dolayı, bu meclis kuvvetler birliği prensibinin uygulandığı bir meclis, meclis üstünlüğünün uygulandığı bir meclis. 1921 Teşkilatı Esasiye Kanununa baktarsak bunun ne anlama geldiğini görürüz. Yani

meclis her şeye hâkim, hatta yargıya da hâkim, işte İstiklal Mahkemeleri var biliyorsunuz, mebuslar ihaneti vataniye suçlarını yargılıyorlar, adam asıyorlar gerektiğinde tabii. Güçler birliği olan bir meclis, dolayısıyla parlamenter sistemin olduğu tarzda bir görevlendirmenin olması, yani temsilcilerinin olması başta pek mümkün görünmüyor ve gerçekten de Atatürk'ün muhalifleri, yani ikinci gruplar -Atatürk birinci grubun önderi, Müdafaa-i Hukuk Grubunun önderi- istiyorlar ki Atatürk'ün adamları temsil etmesin. Yani bu süreçte kendileri daha ağırlıklı olarak söz sahibi olsunlar.

Öncelikle konuşulan şey kimi nasıl seçeceğiz, yani yöntem ne olacak? Muhaliflere göre aynı bakanların seçilmesi gibi, yani ortak bir siyasal sorumluluğu olan kabine sistemi olmadığından dolayı aynı bakanların tek tek seçilmesi gibi hem delegasyonun, hem baş delegenin, hem de heyeti müşaverenin, yani danışmanlar heyetinin tek tek seçilmesi uygun olurdu. Tabii bu bir anlamda koazini olmayan, hiç tutarlı olmayan bir heyetin ortaya çıkması gibi bir durum ortaya çıkarabilirdi. Tabii Atatürk Mustafa Kemal Paşa zaferin mimarı olan kişi başkomutan Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanı, orada çoğunluk partisinin de önderi, fiili çoğunluk partisinin önderi buna tabii ki razı olamazdı. Müzakereyi bir anlamda kendi adına gerçekleştirecek olan güvendiği adamların olmasını tercih ederdi, öyle de oldu. Doğrusu beklenti işte Mondros tecrübesi olduğundan dolayı, işte İngilizce bilmesi, batı dillerine hâkim olması, daha aris-

tokrat olması gibi sebeplerle Rauf Beyi bu işlere yakıştıyorlardı, ama Rauf Bey kimliği ki o tarihte İcra Vekilleri Heyeti Reisi, 1922 itibariyle ve daha çok tanınan birisiydi. O yakıştıırılıyordu, ama Atatürk kendi talimatlarını, kendi fikirlerini, yani kendinden çok özerk davranmayacak -burada İsmet Paşayı daha başka olarak gündeme getirdiğimi sanmayın- daha yakın, daha samimi bir teşriki mesaiyle süreci götürebileceği birisinin olmasını tercih ederdi ve etti de. Sonuç itibariyle uzatmayayım, delegasyon bakanlar kurulunun, yani heyeti vekilenin önerisiyle önerildi ve oylandı. Nasıl oylandı? Gizli celsede oylandı. Sonuç itibariyle İsmet Paşa konusunda reyî işari dedikleri, yani işaret oylamasıyla ittifakla karar verildi. Sonuçlara baktığımızda hem diğer delegeleri mesela, Rıza Nur gibi, Hasan Saka gibi onun 40-60 arasında olumsuz oy aldıklarını görüyoruz. Hele şey var, galiba Zülfü Bey olması lazım müşavir heyetten, onun mesela 100'e yakın olumsuz oy aldığını görüyoruz. Hem delegelerin, hem de müşavirlerin oylandığını görüyoruz. Mesela, Celal Bayar'ın heyeti müşaverede olduğu genellikle bilinmez, yani Celal Bayar da Saruhan milletvekili, Manisa milletvekili Celal Bey -ki o tarihlerde iktisat vekilliği de yapıyor- onun gittiği genellikle bilinmez. Yani 5-6 kişiden oluşan içlerinde bir devletler hukuku profesörü Bey, Burdur milletvekili bir devletler hukuku profesörünün de olduğu bir, yani iki grup var. Bir kısmı danışman var, öbürüyse görüşmeciler, imza koymaya yetkili olan görüşmeciler. Sonuç itibariyle yapılan oylamayla de-

legasyonun kimlerden oluşacağı kesinleşti. Bir de tabii ki harcamalar konusunda bir görüşme yapıldı. O zamanki parayla 300 000 lira gibi bir tahsisat çıkarıldı heyete, sonradan buna 100 000 lira daha eklenecek. Her bir delegeye günlük kaç para verileceği, işte 10 lira baş delege, 8 lira delegelere, müşavirlere işte 5-6 lira filan gibi böyle bir ayrıntılı düzenleme yapıldı. Sonra bir de o zamanki deyimle siyasi veçhe, yani ne yapacak bunlar, neyi hangi koşullarda, yani kırmızı çizgiler neler olacak, bu kırmızı çizgilerin neler olacağı kararlaştırıldı ve heyeti vekilinin, yani bakanlar kurulunun kendilerine verdiği bir siyasi talimatname söz konusu oldu. Heyet Lozan'a giderken elinde bir belge vardı. Sınırlarınız bunlardır, bunlar çerçevesinde müzakere edin. Mesela, Ermeni yurdu konusu, eğer Ermeni meselesini görüşmek isterlerse aynı Birinci Dünya Savaşından sonra olduğu gibi Anadolu'da bir Ermeni devleti kurma konusunu müzakere etmeye kalkarlarsa masadan kalkın, görüşmeyin. Kürt meselesinde şeyde bulunmayın, yani Kürt kartını İngiltere çıkardı, o konudaki görüşünüzü dile getirin ve o işi uzatmayın. Yine mesela, yerli Rumlar meselesi, o konudaki duracağınız pozisyon mübadele olsun. Adli kapitülasyonlar konusunda asla taviz vermeyin, bütün kapitülasyonları kaldırmaya şey yapın. Eğer ısrar ederlerse masadan kalkın gelin gibi. Yani siyasi veçhe dedikleri talimatname sonuçta 14 maddeden oluşan, işte sınırlar konusunda Suriye sınırı ne olacak, Irak sınırı ne olacak gibi sınırlar konusunda, siyasi meseleler konu-

sunda, kapitülasyonlar konusunda, imtiyazlar konusunda nerede ne yapacakları uzun uzun, daha sonra mesela Musul konusunda prensip olarak Musul, Kerkük istenecek, Musul, Kerkük, Süleymaniye istenecek, ama durum şey görülürse müzakere edilecek. Yani Musul bizim olsun, kabul etmezseniz biz gidiyoruz denilme-yecek. Karşı tarafın da hangi konularda duyarlı olduğu tahmin edilerek, bilinerek nerede ne kadar ne koparılabileceği konusu, çünkü bu bir pazarlık süreci, her pazarlık sürecinde olduğu gibi alabileceğiniz şey var, alamayacağınız şey var, öne süreceğiniz kartlar var, karşıdakilerin de beklentileri var. Şunu unutmamamız lazım: Ellerinde bir siyasi talimatnameyle, siyasi veyheyle Lozan'a gidilmiş oldu.

Mali Hasım Fransa

Şimdi burada tabii ki demin Sayın Genel Sekreterin de söylediği gibi en önemli şey uluslararası konjonktür ve tarafların kimler oldukları, biz yani Lozan Barışını Yunanistan'la imzalamış değiliz. Lozan Barışını, yani savaştığımız ülke değil barış imzaladığımız blok, yani Lozan'a 12 ülke katıldı. Hatta borçlar konusunda, Duyunu Umumiye borçlarının tasfiyesi konusunda Portekiz ve Belçika bile müzakerelere katıldı. Bildiğimiz İngiltere, Fransa, İtalya'nın dışında galip blokta sayılan Romanya var, Amerika var, Joseph Grew temsil etti Amerika'yı, hatta ilk toplantılarda İtalya'yı Mussolini var. İşte ilk açılış toplantısına katılanlar arasında, yani geniş bir heyetle, hatta Japonya var. Çünkü

Japonya biliyorsunuz Birinci Dünya Savaşının galibidir, İkinci Dünya Savaşının mağlubudur. Japon temsilcisi var, hatta o temsilci Lozan'a imza koymuştur Birinci Dünya Savaşının galibi olarak, yani netice itibariyle Lozan belgesi aslında Birinci Dünya Savaşının galipleriyle yeni Türkiye devleti arasında yapılmış bir anlaşmadır. Yunanistan onlardan sadece birisidir. Hatta en zayıf birisidir. Yani pazarlıkçı bir güç değildir. Asıl pazarlık tabii ki Türkiye'yle mali meselelerde, Fransa'yla askeri meselelerde, arazi meseleleri konusundaysa daha ziyade İngiltere'yle, yani asıl hasmımız İngiltere'ydi, ama Duyunu Umumiye borçlarının tasfiyesi, Osmanlı kamu borçlarının tasfiyesi konusundaysa rakibimiz, müzakereci rakibimiz Fransa oldu. Halbuki Fransa savaş sırasında Kurtuluş Savaşı sırasında özellikle Yunanistan'a karşı, yani İngiltere'nin desteklemiş bulunduğu Yunanistan'a karşı Türkiye'yi desteklerken, hatta önceden ayrı barış girişiminde bulunurken, işte Ankara ihtilafnamesi biliyorsunuz, Fransa aslında bloktan kopmuş olmasına rağmen iş para işine gelince, borçların tasfiyesi işine gelince, öyle diyor zaten İsmet Paşa Ankara'ya göndermiş olduğu telgraflarda: *"Askeri konularda, arazi konularında yanımızda bulunan Fransa iş mali meselelere gelince en büyük hasmımız oldu"* diyecektir. Sonuçta oturuldu masaya, ne koşulacak? Konuşulan şey malumunuz aslında uzun bir dönemin geniş bir muhasebesi, Hüseyin Beyin de dediği gibi asıl Küçük Kaynarca'dan itibaren 1774'ten beri devam etmekte olan gerileme

sürecinin ve Tanzimat'tan beri süren yarı müs-temleke olmanın sonuçlarının müzakere edildiği, muhasebesinin yapıldığı bir süreçtir.

Kılıç Hakkı Musul

Masada oturan Türkiye tarafı neyin mirasçısıydı? Bir kere Birinci Dünya Savaşının mağlubu olmanın mirasçısıydı. Zaten karşımızdaki güçler bize mağlup devlet muamelesi yapıyorlardı. Kendilerince de haklıydılar, oysa biz Mondros'tan değil, Mudanya'dan geldiğimizi iddia ediyorduk, ama şunu unutmayalım, karşımızda oturanları biz yenmiş değildik. İngilizler karşısında kazanılmış bir zaferimiz yoktu, tersine İngilizler Birinci Dünya Savaşının sonunda hatırlayalım, bilgililer bileceklerdir, yani hem çöl cephesinde, kanalda, hem Basra cephesinde, yani mütareke ilan edildiği zaman -Mondros'u kastediyorum- İngilizler Musul'a ulaşmışlardı. Yani Basra'dan söke söke ta Musul önlerine kadar gelmişlerdi. Musul'a 60 km vardı İngiliz ordusunu, yani başlangıçtaki arızı zaferlere rağmen Osmanlı ordusunun şeyi düşünelim, yani kanalda Filistin cephesinde, yani Osmanlı Devletinin ateşkesi kabul etmesini sağlayan şey İngiliz ordusunun Osmanlı ordusunu dağıtmıştı. Dolayısıyla Lord Curzon haklıydı. Neyde haklıydı? Şunu dedi: "*Musul Büyük Britanya İmparatorluğunun*" Neden? Çünkü kılıç hakkı, Türk ordusunu yendik, onun için Musul bizimdir. Adam 700.000.000 pound harcamış, Musul'dan vazgeçer mi? Nasıl alırsınız Musul'u? Savaşsınız, İngilizleri yenersiniz, oturursunuz

masaya, ondan daha kuvvetli olursunuz, o zaman alabilirsiniz.

Sonuçta tabii değişik masalar söz konusu oldu, arazi meseleleri komisyonu, kapitülasyon meseleleri komisyonu, kapitülasyonlar ve azınlıklar komisyonu, bir de son komisyonda malum Osmanlı kamu borçlarının tasfiyesi meselesi, işte imtiyazlar meselesi. Şimdi günümüzden baktığımızda her şey o kadar tabii zaman aralık açıldıkça birçok şey önemini kaybediyor günümüzde. Mesela düşünün, o kadar enteresan imtiyazlar var ki mesela, fenerler imtiyazı, yani gemilerin seyri seferini denetleyen, onları yönlendiren fenerler sizin değil, onunla ilgili bir imtiyaz var. Şurada işte şey var, tünel var, tünel sizin değil. Düşünün, ülkenin en büyük kaynakları işte aşar vergisi, ağman vergisi işte hayvanlardan ve tarım ürünlerinden alınan, bunların büyük kısmı birçok vilayette Duyunu Umumiye İdaresi tarafından toplanıyor. Verginizi kendiniz toplamıyorsunuz, Duyunu Umumi İdaresinin teşkilatı, örgütündeki toplam personel sayısı Osmanlı Maliye Nezaretinin personel sayısından daha fazla, onlar daha becerikli, vergiyi onlar topluyor, bir miktarını Osmanlı Devletine veriyorlar Maliye Nezaretine, önemli bir kısmınıysa tabii ki mahsup ediyorlar. Neye? Ta 1854'ten beri devam eden borçlanma, yani iflasın sonuçlarını tasfiye etmeye, Osmanlı iflasının sonuçlarını tasfiye etmek için bir anlamda Osmanlı'nın bütün maliyetine el koymuş durumda. Şartlar bunlar, genellikle günümüzde şey konuşulur: İşte İsmet Paşa Musul'u bıraktı,

ah adalar ne güzel işte, burnumuzun dibinde, şunları alamadık gibi böyle daha ziyade böyle Viyana muhasarasından kalma düşüncelerle, biraz emperyal düşüncelerle, Osmanlı ütopyalarıyla böyle şeyler düşünülüyor. Halbuki mesele toprak meselesi değil ki, sömürge olmuşsun, kendi maliyeni bile yönetemiyorsun. Bankan olan Osmanlı Bankası, yani paranı basan banka senin değil, uluslararası bir kuruluş, yani cumhuriyetin kendi Merkez Bankasınının kurulması 1930'da oldu. Bunlar genellikle gözden kaçırılıyor. İşte İsmet Musul'u bıraktı, sarhoştu, imza ettirdiler filan gibi ya da Siyonistlerin oyunuydu gibi böyle birtakım fantezi şeyler konuşuluyor. Bunlar tabii ki gerçekçi şeyler değil. Gerçek Duyunu Umumiye İdaresinin bütün ekonomimizi yönetmesi, bunu başarmıştı İsmet Paşa, yani adli bağımsızlık, mali bağımsızlık.

Amaç Petrol

Sonuçta şunu söyleyebilirim: Lozan'da Türk delegasyonu İsmet Paşa, Rıza Nur, Hasan Saka biliyorsunuz sonradan başbakan da oldu, Türkiye'yi San Francisco Konferansında temsil eden ve Birleşmiş Milletler kuruluş senedine imza koyan kişidir. Rıza Nur malum, "*Hayat ve Hatıratım*"ı yazan ve epey Atatürk'ün aleyhinde atıp tutmuş bulunan, biraz da bence akli meseleleri olan bir zat, ama enteresan bir adam. Okumanızı tavsiye ederim "*Hayat ve Hatıratım*"ı. Neticede birinci dönem böyle oldu ve iş döndü dolaştı tabii ki, yani toprak meselesi aşağı yukarı halledilmişti. Zaten şunu unutmaya-

lım: Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının kurtardığı her yerin bizim olmasını kabullendiler, ama İngiltere kendisinin kılıç hakkı olarak gördüğü yerleri tabii ki haklı olarak Türkiye'ye vermek istemedi. Tabii Irak'ta manda yönetimi kurulmuştu, vermek istemedi. Tabii onun sebebi sadece arazi meselesi değil, unutmayalım 20. Yüzyıl bir enerji kaynağı olarak petrole dayalı olan bir, yani bütün bir ülkenin ekonomisi ona dayanıyor. İngiltere niye Irak'ta savaştı canını dişine takıp Basra'dan ta Musul'a kadar gitti, ta İskoçya'dan Galler'den dominyonlardan, Avustralya'dan, Kanada'dan niye askeri oraya, niye Hindistan'dan askerini oraya yığdı? O bölgeyi ele geçirmek için. Niye o bölgeyi ele geçirecek? Çünkü petrolü ele geçirmek için. Sonuç itibariyle iş Musul meselesine gelince, iş kapitülasyonlar meselesine gelince, imtiyazlar meselesine gelince tabii ki tıkanı ve karşılıklı restleşmeler oldu. Bizi ikna edeceklerini sandılar ve sonuçta bir karşılıklı razı olmazsanız kalıyoruz masadan oldu, onlar da kalkarsanız kalkın dediler. Sanırım 7 Şubat 1923'te müzakereler kesildi ve taraflar bir ne savaş ne barış durumu diyebileceğiniz bir döneme geçilmiş oldu. İsmet Paşa döndü, karşı taraf da döndü ve bir gergin bekleyiş dönemi yaşandı. İsmet Paşa nasıl döndü, biliyor musunuz? Tabii trenle döndü, şark ekspresi trenle döndü. Tren Yunan sınırından geçmesi gerekiyordu. Yunan sınırına kadar geldikten sonra Köstence, yani Yunanistan üzerinden gelmedi. Çünkü Yunanistan hasmımız olduğu için, masada düşman olduğu

için gelmedi. Köstence'ye gitti, Köstence'den Gülcemal Vapuruyla İstanbul'a geldi ve sonra Ankara'ya gitti. İkinci, bu az önce bahsettiğim gizli celseler Türkiye Büyük Millet Meclisinin gizli celse tutanaklarında -ki İş Bankası'nda kırımızı şöyle kalın ciltler vardır- onların 3 ve 4. ciltlerinde epey yer tutar. Ben sayfa sayısı olarak da bakmıştım, en çok mesela müzakere edilen konulardan bir tanesi şeydir, Mahalli İdareler Yasa Tasarısıdır, Nevahi Kanuni Lahiyası, o konuda da yazılmış bir makalem var. Ondan sonra yani en çok bu konuda konuşulmuştur ve yasa kadük olmuştur. Ondan sonra en çok konuşulan Teşkilatı Esasiye Kanunudur 1921 Anayasası, gizli celselerdeyse en büyük yeri Lozan müzakereleri tutar. Yani gizli celselerin bir kısmında delegasyonun görevlendirmesi meselesi, ikinci kısmındaysa dönen heyetin sıygaya çekilmesi, sorgulanması, hatta hıyanetle suçlanması diyebileceğimiz geniş bir tartışma ortamı yaşanmıştı. Yani şubat ortasıyla mart ortasına kadar olan dönem mecliste geniş bir gizli celse dönemi yaşanıyor ve bu gizli celse silsilesinde delegasyonun, heyetin bir anlamda Meclisi bilgilendirmesi, brief etmesi söz konusu oluyor. İsmet Paşa konuşuyor, kendilerine ne teklif ettiğini, ne yaptıklarını, hangi konularda taviz verdiklerini, henüz ortada anlaşıl-mış bir husus yok ve niçin geldiklerini heyete açıklıyor. Tabii heyet son derece tabii ki kompozisyon değişik, yani Mustafa Kemal Paşa Partisi olduğu gibi onun karşısında olan da bir parti var, bir hizip var. O hizbin şeyi de tabii ki müm-

kün olduğunca karşı tarafın gücünü zayıflatmak, yani şöyle bir şey yok: Mecliste bir ittifak, herkes Mustafa Kemal Paşanın arkasındaydı, İsmet Paşa müzakerelerde Meclisi arkasında görüyordu ve birlik ve beraberlik ruhu içerisinde müzakereler destekleniyordu, böyle bir şey yok. Tam tersine Mecliste büyük bir tefrika, büyük bir ayrışma var. Çok afakî şeyler düşünen insanlar var. Bazen diyorlar ki ne duruyorsunuz, mesela asker gönderelim, İngilizleri çıkaralım. Bunu söyleyen adamlar bir sene önce Sakarya'dan sonra başkomutanlık kanalı çıktıktan sonra Atatürk'e diyorlardı ki doğrudan tabii ki başkomutana veya Meclis başkanına değil de, orduya yönelik olarak, yani ordunun çok hareketsiz kaldığı, bu şeyiyle ancak 100 günde cepheyi şey yapacağı, yani 100 günde ancak ulaşabilirsiniz diyen kişiler, yani Yunan'dan ancak siz 100 günde ülkeyi kurtarabilirsiniz diyen muhalifler şimdi zaferden sonra niye Musul'a yürüyüp, İngiliz'i oradan söküp atmıyorsunuz da almıyorsunuz gibi yine gerçekçi olmayan, hiç rasyonel olmayan birtakım projeler öne sürebiliyorlar. Yani dönünce müzakereler şuna dönüştü: Masadan kalktık, askeri harekât yapalım, onları icmal edelim, zorlayalım ve bizim koşullarımıza uygun bir barış anlaşması elde edelim. Bu tabii ki çok afakî bir projeydi. Ordumuzun, Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının yeni bir muharebeyi kabulü, ama bu kez Yunanlılarla savaşmayacaksınız, göze alabilirseniz İngiliz'le savaşacaksınız, özellikle İngiltere'yle savaşmanız gerekiyor ki asıl problem

onlarla, sonuç itibariyle savaşı göze alma riskiyle karşı karşıya olundu. Tartışıldı, edildi, sonuçta özellikle ikinci grup, kimler bunlar? Selahtin Köseoğlu Mersin milletvekili, meşhur Hüseyin Avni Ulaş sonradan Milli Kalkınma Partisinin kurucularından olmuştu, Demokrat Partinin de adamlarından biri 50'lerde, Atatürk'ün muhalifleri, yine mesela Durak Bey gibi başka muhalif isimler, Ali Şükrü Bey, sonradan Topal Osman tarafından öldürülen Ali Şükrü Bey Trabzon milletvekili, bir de gazetesi var, Tan Gazetesi, yani bunlar mesela şey diyorlar: Delegasyon döndüğüne göre görevi bitmiştir, yeni bir delegasyon seçeceğiz. Misakı milliden taviz vermeye niyetliler bunlar, dolayısıyla biz yeni bir heyet seçmeliyiz, geri dönsünler. Yani bunların heyet lağvolmuştur, yeni bir heyet seçilsin. Bu görüşmelerde zaman zaman Atatürk'ün söz aldığı ve müdahale ettiğini görüyoruz. Bu müdahaleler temel olarak mesela, iki şeyi size söylemem mümkün şu anda aklımda olan: Bir tanesinde diyor ki Atatürk *"Misakı milli diyorsunuz, misakı millide bir sınır var mı, kesin bir sınır var mı, yazılı bir şey var mı şuradan şuraya kadar misakı millidir"* Halbuki böyle bir şey yok, 6 maddesi içerisinde misakı milli ilkeler mecmuası. Artı bir şey daha var mesela, söylediği şey bu kadar ısrar ettiğiniz Musul konusunu eğer ayrı olarak müzakereyi kabul etmezsek, çünkü şeyi kabul etmek niyetinde heyet, Musul meselesini erteleyelim, diğer anlaştığımız konularda imzalayalım ve barış dönemine geçelim, öbürünü sonra görüşürüz. Bunu kabul et-

mek niyetinde, bunu bir çeşit hıyaneti vataniye olarak görüyor ikinci grupçular, eğer bunu ertelersek asla Musul'u alamayız. Çünkü onlar kafayı Musul'a takmışlar. Oysa ki bu konuda da genellikle bilgiler çok muğlaktır. Mesela şey var misakı millide: Misakı milliden taviz meselesi. Misakı milliden taviz aslında ta birinci meclis döneminde verildi. Sadece Lozan müzakerelerinde değil ki 2. ya da 3. madde olması lazım. 50 selasede yeniden, yani Kars, Ardahan, Batum livalarında, sancaklarında yeniden plebisit yapılması öneriliyordu. Çünkü 1878 savaşında kaybedilmiş bulunan bu sancaklar Birinci Dünya Savaşından sonra Brest-Litovsk Anlaşmasıyla halk oylaması koşuluyla Osmanlı Devletine iltihak etmişlerdi ve o anlaşmayı müttefikler tanımadılar. Çünkü biz o anlaşmayı Ruslarla yaptık, yani Ruslardan almış olduğumuz toprakları elimizden almak için o bölgeyi, o bölgenin zaten gerisine çekilmişti Osmanlı ordusu, yani mütareke akdedildiğinde Doğu Anadolu'da Osmanlı ordusu ta Bakü'ye kadar gitmiş olmasına rağmen Bolşevik devriminden sonra onun gerisine Erzurum'a kadar geri çekilmişti. Şimdi misakı milli belgesinde, sürekli vurguladığımız misakı milli belgesinde şöyle deniliyordu: O plebisitle Türkiye'yi Osmanlı Devletine iltihak etmiş olan bölgede yeniden plebisit yapılmasına razıyız, yapılsın. Oysaki neyi biliyoruz biz? Moskova Anlaşmasından sonra Kars Anlaşması yapılıyor, Kars Anlaşmasında Batum'u Gürcü hükümetine verdik. Moskova Anlaşmasında addettiğimiz gibi Batum'u Gürcü hükümetine

vermek demek misakı milliye aykırı bir şey, çünkü plebisit yapılmadan vermiş oluyorsun. O zaman hiç ses çıkmadı, bir tek Batum milletvekilleri, Batum livası milletvekilleri olumsuz verdiler anlaşmaya gayet tabii ki hüznü bir şekilde, yani 30 sene sonra anavatana iltihak etmişken şimdi tekrar görülen lüzum üzerine Rusya'yla anlaşmak gereği dolayısıyla böyle bir sonuca ulaşılmıştı. Yani sonuç itibariyle misakı milli konusunu çok dikkatli okumak lazım. Öyle şuradan şuraya kadar misakı millidir, bundan asla taviz vermeyiz diye bir şey söz konusu değil. Hatta Atatürk şöyle diyor: *“Bugün Musul için bir hareket yapabiliriz, ama bu daha büyük bir savaşı başlatacak”* Atatürk'ün de düşüncesi Musul meselesini sonraya talik etmektir diyebilirim.

Bağımsız Türkiye'nin Temeli

Sonuçta mesela, bir başka uçuk proje söyleyeyim size, daha doğrusu milletvekillerinin neler düşündüklerini, ne tip milletvekillerinin, muhaliflerin olduğunu gözlerinizin önüne sermek için: Romanya'da Tuna üzerinde Adakale diye bir yer var. Adakale yüz yıllar boyunca çekile çekile ta şeye kadar, bugünkü Trakya sınırına kadar çekilmişiz, ama Adakale'nin statüsü üzerinden işte 100-150 hanenin olduğu Romanya'da Tuna'nın güzergahı üzerinde bir yer. Orası Osmanlı Devletinin olarak kalmış, çünkü unutulmuş yapılan anlaşmalarda, yani Osmanlı Devleti Balkanları kaybederken. Milletvekillerinden birisi diyor ki: *“Adakale bizimdi, ondan asla*

vazgeçmeyin” Adakale senin olsa ne, olmasa ne, artı mesela şey var, az önce bahsettiğimiz Ali Şükrü Bey diyor ki: “Yemen’de İmam Yahya hükümeti Osmanlı memurlarıyla çalışmaya devam ediyor. Oranın bürokrasisi bizimdir. İmam Yahya bizim bir cüzümüzdür” Yani İmam Yahya orada memurlarla çalışıyor diye sanki bizim hükümetimizin, bizim devletimizin bir parçası olacak, böyle düşünen milletvekilleri var. Bunlara laf anlatacaksınız ve masada da barışı alarak geri döneceksiniz. Sonuçta ne delegasyonun lağvolduğuna, ne de lağvolduğu konusundaki verilen önerge kabul edilmiyor ve hükümet şunu öneriyor: Delegasyonun icra vekilleri heyetine karşı sorumlu olduğu, icra vekilleri heyetinin de genel kurula karşı sorumlu olduğu, yani onlardan değil, hükümetten, hükümet de sizin sorunuz. Yani hesabı hükümetten sorun, delegelerden sormayın. Sonuç itibariyle hükümeti düşürmeye, birinci grubun elinde bulunan, yani Mustafa Kemal Partisinin iktidarını düşürmeye ve delegasyonu yenilemeye muktedir olamıyor ikinci grup milletvekilleri ve sonuçta delegasyonun tekrar aynı kompozisyonla geri gitmesi kararlaştırılmış oluyor.

İkinci dönem, tabii ki ikinci dönem kesinti sanıyorum 7 Şubatla 23 Nisan arasında, o arada şunu da unutmamak lazım: Tabii Ali Şükrü Beyin öldürülmesi filan gibi olaylar da araya giriyor. Şöyle dememiz mümkün, gizli oturumlarda Lozan konuşulduktan sonra şu ortaya çıkıyor: Bu Meclisle bu işi daha fazla götürmek mümkün değil. 1 Nisanda, yani Ali Şükrü Bey Mus-

tafa Kemal Paşa atışması diyeceğimiz tarihte ya da tartışması, kavgası olarak da diyebiliriz Mecliste. Atatürk şey diyor: *“Bir haftadır söylüyorsunuz, milleti zarar dide ediyorsunuz”* Yani boş konuşuyorsunuz, konuştuğunuz işlerle sonuca ulaşamayız. Ali Şükrü Beyle, Hüseyin Avni Ulaş’la -ki şunu söyleyeyim size: Hüseyin Avni Ulaş 1. Mecliste ben zamanında çok uğraştığım için bu işlerle en fazla konuşan ve Mecliste totale baktığımızda en fazla konuşma volümü olan kişidir muhalif Erzurum milletvekili, sonuçta bu kompozisyonla bir sonuç alınamayacağı anlaşıldığından dolayı Teşkilatı Esasiye Kanununun Madde-i müzeyyelesi apendiksi ekinde gösterildiği üzere bir seçim yapılması kararlaştırılıyor 1 Nisan 1923, o zamanki ifadeyle Tecdid-i intihabat karagir oldu, yani seçimlerin yenilenmesine karar verildi. Yani 1. Meclis müzakerecileri gönderen Meclistir, 2. Meclisse müzakereler neticesinde kabul edilmiş olan anlaşmayı tasdik eden Meclistir. Bana sorarsanız o Meclisin içerisindeki kompozisyon getirilmiş olan barış anlaşmasını tasdik etmeyebilirdi. 1 Nisandaki seçim süreci aslında Kemalist bir partinin, Atatürk’e bağlı olan milletvekilleri bir partinin çoğunlukta olduğu 2. Meclisi ortaya çıkarmıştır.

Şunu da müsaade ederseniz, bir 5 dakika daha bana verebilerseniz Sayın Genel Sekreterimiz, çünkü sadede gelemedim bir türlü, yani ikinci dönem biraz daha karşılıklı restleşmelerden sonra ikinci dönem görüşmeleri daha böyle, bir kere karşı taraftaki ekip değişti. O da önemli

bir şey, Curzon daha önce İstanbul'da bulunmuş olan Horace Rumbold'la -ki imzacı da odur İngiltere adına- yer değiştirmiş oldu. Sanırım Fransa adına General Pele imza koydu, yani karşı taraftaki temsilciler değişmiş oldu. Türkiye'yi daha yakından tanıyan, Türkiye'de daha makul bir zeminde konuşabilecek insanlar karşımızda oturdular. İkinci dönemin zaten temel meselesi Duyunu Umumiye meselesi ve Musul meselesiydi. Musul meselesini talik ettik, erteledik. Sonra görüşelim, görüşemezsek, daha doğrusu anlaşılmazsak Cemiyeti Akvama, yani League of Nationsa gitsin, orada kararlaştırılır. Yeter ki hiç olmazsa anlaştığımız konularda anlaşalım, imzayı atalım ve barış dönemine geçelim. Çünkü savaş ta 1914'ten beri devam ediyor, yani Batının da istediği şey, çünkü İngiltere'de grevler var, işçi sorunları var, İrlanda meselesi var, Fransa'da işsizlik meselesi var, Almanya'dan alınacak savaş tazminatı meselesi var, Avrupa karışmış durumda, yeni devletler var. Herkes barışı özlüyor, anlaşılmadığımız konular bir tarafta kalsın, sonra konuşuruz, anlaştığımız konularda şey yapalım.

Şimdi burada ikinci dönemin ana teması adli kapitülasyonlar meselesi ve imtiyazlar meselesi oldu ve adli kapitülasyonlar konusunda taviz verilmedi. Bir tek konuda, bir süreliğine adli danışmanlık kabul edildi. Bu da doğrusu bir taviz sayılmaz. İşte 3-5 seneliğine daha önce meşrutiyet döneminde olduğu gibi bir Kont Ostrog diye bir adam var ittihatçılara danışmanlık yapan, onun gibi bir şey, yani öyle onların

istedikleri gibi İzmir’de, Bursa’da, İstanbul’da yabancılar için konsolosluk mahkemeleri filan, onların hiçbiri kabul edilmedi. Bu işte, Lozan’ın başardığı şey bu, bu adli bağımsızlık en önemli şeydir. Sonra tabii ki Düyunu Umumiye borçlarının tasfiyesi meselesi, orada da başarılmış olan şey bence şey olarak ödenmemesi, altın para olarak geri ödenmemesi. Bir kere Düyunu Umumiyenin kaldırılmasını kabul ettirdik. 1881’den beri ekonomimizi yöneten kurumun, gayri milli kurumun sona erdirilmesi tahakkuk etmiş oldu. Bu bir başarıdır, kendi ekonomimize, kendi maliyemize kendimiz hâkim olacaktır. Daha ne istiyorsunuz?

Sonuç itibariyle Düyunu Umumiye meselesinde de kurumun kaldırılması ve muhatabının şey olması, yani Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin olması kabul edilmiş oldu. Bir başka başarı da aynı Avusturya Macaristan İmparatorluğunda olduğu gibi Osmanlı’nın mirasçılarının arasında Düyunu Umumiye borçlarının paylaştırılmasını kabul ettirmiş olduk. Buna işte muhtelit yöntem dedikleri oransal dönüşüm ilkesi, bunu kabul ettirmiş oldu delegasyon. 1912’ye kadar olanların yüzde 62’si, 12’den sonraki borçların ise yüzde 75 civarında bir oranla kabul edildi ve bir ödeme, bunun ödeme takviminin de sonra görüşülmesine karar verildi. Bir başka önemli husus da altın para olarak değil, Fransız frangı cinsinden ödenmesi kabul ettirildi ve dolayısıyla bu mali meselelerde, borçların tasfiyesi meselesinde önemli bir kazanım elde edildiği kanaatindeyim. Sonuç iti-

bariyle zaten mübadele konusu önceden imzalanmıştı, orada bir problem olmadı. Tabii Yunanistan bu işin altında kaldı, ama ilk kolayca halledilen konu nüfus değişimi konusuydu. Çünkü Anadolu'nun ortasında iki tane Yunan tümeni, iki tane yerli Rumlardan oluşan Yunan timiyle savaştıktan sonra o Rumlarla, Anadolu Rumlarıyla birlikte yaşamamız mümkün olamazdı. O iş halledilmişti. Neticede imtiyazlar meselesi de tamamen hükümetin muhatabı olacakları, imtiyaz sahibi olan kurumla hükümetin muhatap olacağı konusunda anlaşmaya varıldı. Yani imtiyaz sahibi kurumların satın almaları hukukunun muhafazası yönetimine gidilmiş oldu.

Netice itibariyle Lozan'da Musul'u tefrik ederek, borçların oransal dağılım ilkesini kabul ettirerek anlaşma noktasına gelinmiş oldu. Tabii yine de tereddütler vardı. Burada tabii ki Atatürk'ün bir son dakika müdahalesiyle imza et, kabul et, çünkü İsmet Paşanın yine de tereddütleri vardı ve netice itibariyle Atatürk'ün imza edebilirsin talimatıyla bir anlamda sorumluluğu kendisi almış oluyordu. Türkiye tarafı bu koşullarla barışa razı olmuş oldu. Karşı taraf açısından da son derece olumlu bir sonuçtu. Çünkü onların da halkı, yani bir devlet demek karşınızdaki sadece Lord Curzon değil ki, koskoca adalar halkı var, Fransız halkı var. Yani yıllarca savaşmış insanlar bunlar, neticede barış imzalanmış oldu.

Şimdi bugün tabii günümüzden bakıldığında Lozan başarısızlıktır, hatta bir tane fes giyerek

televizyonlarda konuşan bir zat var. İşte “Lozan Zafer mi, Hezimet mi”, yani bundan büyük zafer olur mu? İsmet Paşanın Allah bin kere razı olsun, ülkemizin temelinde en büyük harcı olan kişidir. O imzayı atarak aslında bağımsız Türkiye Devletinin temelini atmış oldu. Soru-cevap faslında devam ederiz.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK- Efendim, şimdi Rıdvan Akın Hocamıza çok teşekkür ediyoruz. Anlattığı, burada 45 dakikada özetlediği 8.5 aydır çok çetin geçen, ara verilen tabii ikinci dönemiyle birlikte 8.5 ayda Türkiye Büyük Millet Meclisinde o zamanki tabirle Büyük Millet Meclisindeki tartışmalar dahil, Lozan’daki müzakereler dahil o aradaki uluslararası konjonktür dahil bütün bunları İngiltere cephesinden, Fransa cephesinden bu kadar kısa sürede bu kadar özlü ve anlaşılır anlatılabilir.

Şimdi belgesel izlersiniz. Bazen dizilerden sıkıldığınızda bir belgesel kanalına geçersiniz ve orada hiç değişmeyen bir tablo vardır, değişmeyen bir görüntü vardır. Leopar, kaplan veya aslan, yani et yiyen bir hayvan sinsi bir şekilde yatar, pusudadır. Bir antilop, karaca veya benzeri türde bir hayvanı gözüne kestirir. İlk yavaş başlayan bir koşuş vardır, sonrasında son derece süratlenir. Kurban içgüdüsel bir şekilde tehlikeyi son anda fark eder, kaçmaya başlar, ama sonuç bellidir. Siz koltuğunuzda otururken o henüz pençesini atmadan, dişlerini avının gırtlığına geçirmeden sonucun ne olacağını bilirsiniz ve bu hiçbir zaman değişmez. Milyonda

birdir kurtulma şansı, Türkiye'yle Batılı düvel-i muazzama arasında, büyük devletler arasındaki Birinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki tablo buna uyar, böyle bir tablodur ve Türk milletinin kaderinin de oradaki bir karacanın, antilobun, bir ceylanın akıbetinden farksız olacağı düşünülüyordu. Bu değişti, bir mucize gerçekleşti. Yalnız kurtulmakla kalmadı, kendisine saldıran vahşi hayvanda da epeyce ciddi hasara yol açtı. Bu bakımdan gerçekten çok büyük bir başarıdır.

Şimdi adli kapitülasyonlarda ısrar ettiler, neden? Bakın, bir ülkenin bağımsızlığının ölçütü yargı bağımsızlığıdır. Yargımızın bağımsız olmasını asla kabullenmek istemediler. Çok baskı yaptılar, hukuki, yargısal ayrıcalık konusunda çok ısrar ettiler. Bu konuda İsmet Paşanın bir beyanından sonra ben değerli konuşmacımıza vereyim. İsmet Paşa diyor ki: **“Bir milletin en mühim ve itiraz götürmez hakkı bağımsız yargı hakkıdır. Herhangi bir yabancıya millet adına adalet dağıtma hakkı verilemez. Biz kapitülasyonların kelimesine değil, ruhuna itiraz ediyoruz ve herhangi bir şekilde kapitülasyon kabul etmiyoruz. Hiçbir devlet ülkesinin yargı işlerine yabancıları müdahale ettirmez.”** Lozan'da bunun kavgası verildi, başka kavgalar verildi, sonuçta bugünkü modern Türkiye Cumhuriyetinin politik temeli, hukuki temeli uluslararası anlamda tescillenmiş oldu.

Şimdi Değerli Hocamız Doç. Dr. Sait Yılmaz

Yeditepe Üniversitesi öğretim üyesi, sonrasında da Sayın Ümit Yalım emekli kurmay albay, Milli Savunma Bakanlığı eski genel sekreteri. Bazen bir kişiler başlangıçta kamuoyunun ilgisini çekmeyen bir mücadeleye girer. Bir duyarsızlıkla, âdeta bir duvarla karşılaşır, ama ısrar eder, mücadelesini sürdürür. Çünkü mücadelesindeki haklılığa inanır ve neticede kamuoyuna mal olur. Son konuşmacımız olan Sayın Ümit Yalım'ın Ege adalarıyla ilgili Lozan ve günümüzdeki pozisyonu neticede çok okunan tirajı yüksek gazetelerin köşe yazarlarına ve sayfalarına taşınmasında, kamuoyuna mal olmasında çok ciddi katkıları olmuştur, bunu başlatmıştır. En sonra görüntülü bir şekilde onu izah edecek. Buyurun Sait Hocam, siz sizde.

Doç. Dr. SAİT YILMAZ (Milli Güvenlik ve Dış Politika Uzmanı) - Çok teşekkür ederim.

Rıdvan Hocamın bu kadar keyifli ve bir ziyafet tadındaki açıklamalarından sonra benim de aynı tadı sürdürmem kolay değil. Hocamdan da gerçekten çok şeyler öğrendim, çok da fazla sabrınızın zorlamak istemiyorum. Çünkü benden sonra bir sunucu daha var, o yüzden birkaç şey söyleyip, belki soru-cevap bölümünde daha fazla tartışırız diye düşünüyorum.

Atatürk'ün Başarısı

Öncelikle Sayın Baro Sekreteri Hüseyin Özbek'e davetinden ötürü teşekkür ediyorum, sağ olsun, bizleri de davet etti. Bizler de böylece baronun yayınlayacağı bu yayında yer almak-

tan gurur duyacağız. Konumuz Lozan, ve Lozan'la ilgili olarak Türk dış politikası açısından bugünkü güncel durumla ilgili bağlantılar kurmaya çalışacağım. Sayın Özbek açılış konuşmasında bugün postmodern bir Sevr yaşadığımızı söyledi. Aslında Lozan'ın başarısı da burada yatıyor, çünkü Lozan öyle büyük bir başarı ki bugün bütün yabancı ülkeler Lozan öncesine dönmeye çalışıyor. Demek ki biz Lozan'da büyük işler başarmışız. Bu işlerin en önemlisi tabii ki Türk dış politikası açısından birçok problemin çözülmüş olması, ama çözemediğimiz sorunlar da oldu. Mesela, Misak-ı Milli'yi büyük ölçüde gerçekleştirdik, ama Misak-ı Milli'nin dışında bugün Türkiye'nin güneydoğusunda, Irak'ın kuzeyinde, Suriye'de olan çatışmalar bu kapsamda bize yeni fırsatlar sunuyor. Misak-ı Milli dediğimiz zaman, gerçi hocam bunun belli bir tarifi, çizgisi yok dedi, ama ben olayı şöyle hatırlıyorum: 30 Ekim 1918, yani Mondros Mütarekesi imzalandığı zaman iki tarafın karşılıklı olarak bulunduğu hatlar, bu hat öyle bir hat ki şu anki Hatay'ın güneyinden başlıyor, Kerkük ve Musul'u içine alacak şekilde, hatta Kandil'den güneyden geçerek bir cephe boyunca uzanıyor. Peki, neden o hatta durmuş iken İngilizler 6 gün daha devam ettiler, bu savaşı kuzeye taşıdılar? Aslında Ortadoğu'daki petrolü ilk bulan Almanlar, daha sonra İngilizler bu çalışmalara başlıyorlar. 1905'ten itibaren özellikle bütün Ortadoğu'yu gezerek İngiliz mühendisler nerede petrol var, tek tek tespit ediyorlar. Hatta Ortadoğu'nun yeniden yapılandırılmasında da

nerede petrol varsa o petrolü sadece bir devletin üzerinde tamamen kalmasın diye mesela Kuveyt gibi bir devlet uyduruyorlar. İşte Irak'ta ve Ürdün'de Haşimi'nin, daha doğrusu Mekke Şerifi'nin iki oğlunu görevlendirirken, eğer Suudi Arabistan'da da Mekke Şerifi kalırsa çok güçlenecek diye Necd'den Suud'u bulup, bugünkü Suudi Krallığının başı olan kişiyi getirip, orayakoyuyorlar. Musul ve Kerkük'e geldiklerinde durum şu: Musul ve Kerkük'ten yukarıya doğru hiçbir yerde petrol olmadığını görüyorlar. Musul ve Kerkük'ten 80 km. yukarıda bir çizgi çekip, nasıl olsa buradan sonra petrol yok deyip, hareketi oraya kadar devam ettiriliyor. Böylece, bugünkü sınırlarımızı bize dikte ettiriliyor. Tabii biz bunu kabul etmiyoruz. Bu yüzden son Osmanlı Meclis-i Mebus an'ı Misak-ı Milli'yi kabul ediyor. Atatürk, Misak-ı Milli'yi Türk dış politikasının temel unsurlarından biri yapıyor. Ve ölene kadar bunun aktif uygulayıcısı oluyor.

1926 yılında Türkiye'nin bulunduğu şartlar kolay değil, savaştan çıkmışız, Ankara Anlaşması ile bugünkü sınırları kabul ediyoruz. Ancak, bugün yaşadığımız bu coğrafyadaki, yani Irak'ın kuzeyinde olanlar, Suriye'de olanlar bizim için önemli, neden? Çünkü ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi toplandığında 1920'de Misak-ı Milli kabul ediliyor. Misak-ı Milli ne demek? Türk dış politikasının egemenlik alanı ve yükümlülük alanı demek. O yüzden Atatürk Lozan'dan sonra da Irak'ın kuzeyiyle irtibatını hiçbir zaman kesmiyor, Suriye'yle, Hatay'la olan bağına da sürdürüyor. Şunu yapıyor: Irak'ın kuzeyinde çok

önemli istihbarat ağı var. Bu istihbarat ağını ölene kadar sürekli koruyor. Oradaki ağlarla Kürt liderleriyle mektuplaşıyor, onlarla irtibat kuruyor, isyanlar çıkarıyor ve İngilizleri çok zor durumda bırakıyor, propaganda yapıyor. 1920 yılında İngiliz ve Fransızların gerçek yüzü ortaya çıkınca sözde Arap devletlerinin başına kukla olarak getirilen krallar Atatürk ile daha ile temsilcileri ile vasıtası ile temasa geçtiler. Irak, dolayısıyla Musul ve Kerkük konusu Cumhuriyetin ilk Meclislerinde özellikle 'TBMM Gizli Celseleri'nde en önemli bir yer aldı. Mustafa Kemal Paşa, bu gizli celselerden birinde konuyu Ortadoğu'ya getirerek Arap ülkelerinin Osmanlı dönemindeki tavrını dile getirmişti. *"Suriye halkı ve Irak halkı yani Arabistan 1914 tarihinden evvel aynı sınır dâhilinde bulunduğumuz zamanlarda cümlemizce malumdur. Devleti Osmaniye'nin bir parçası olmaktan fevkalade müşteki ve müstakil olmak gayesini takip ediyorlardı. Bu sonucu elde edebilmek için maatteessüf hepimizi birden imhaya tevessül eden düşmanlarla teşriki mesai ettiler. Lakin Harbi Umumi'nin (Birinci Dünya Savaşı) neticesini gördükten sonra pek büyük bir hataya düştüklerini gördüler. Bir kısmı kendi dahillerinde müstakil olmak fakat yine bir şekilde Camiai Osmaniye dahilinde bulunmak cihetini düşündüler. Diğer bir kısmı daha ileriye gitti. "Bize istiklalin lüzumu yoktur. Biz halifemiz ve padişahımıza bağlı olarak Camiai Osmaniye dahilinde bulunacağız dediler."* (Kaynak: TBMM Meclis Tutanağı: Açılış Saati: 4.05, Reis: Şerif Bey, Katipler: Cevdet Bey Kü-

tahya, Muhittin Baha Bey Bursa, 1920)

Irak'ın İngilizler tarafından işgal edilmesi, bölgedeki Türkler için zor bir dönemin başlangıcı olmuştur. Toprakları İngiliz işgaline uğrayan Musul, Kerkük ve Erbil Türkleri, istilacı güçlere karşı mücadele etmek için hemen harekete geçmişlerdir. Kurtuluş Savaşı'na paralel olarak başlayan bölgedeki direniş hareketleri gücünü Anadolu'dan almıştır. TBMM Hükümeti Irak'ın kuzeyinde İngilizlerin Türkmenleri, Arapları ve Kürtleri Türkiye aleyhine kışkırtmalarını önlemek için acil tedbirler almıştır. İngilizlerin aşiret reislerini yanlarına çekmek maksadıyla para vererek nüfuz elde etme çabalarını boşa çıkarmak için Türkmenler büyük bir gayret göstermişlerdir. Bu ortamda Irak'ın durumunu yakından izleyen Atatürk, İngilizlerin bölgedeki faaliyetlerini engellemeye ve Irak'ın kuzeyini Kurtuluş Savaşı'na dâhil etmeye çalışmıştır. Bu amacını gerçekleştirmek için aşiretlerden ve onların birbirleriyle olan ilişkilerinden yararlanmıştır. Atatürk bu amaca yönelik olarak geliştirdiği strateji çerçevesinde 'İslam Kuvveti' adıyla bölgede Türkiye'ye bağlı bir aşiret kuvveti oluşturmaya çalışmıştır. Bu kuvvet Arap ve Türk aşiretlerinden oluşacak, kendi reislerinin komutası altında bulunacak ve sadece üst yönetimi Atatürk'ün elinde olacaktı. İngilizlerin çabalarına karşılık bölge halkıyla tarihsel bağlarını ve din birliğini kullanan Mustafa Kemal Atatürk ve Kurtuluş Savaşı kadrosu özellikle Irak'ın kuzeyinde Türk üstünlüğünü oluşturmuş ve önde gelen aşiretleri TBMM Hükümetine

bağlamıştır.

Anadolu'daki bağımsızlık mücadelesi devam ederken Misak-i Millî sınırları içerisinde kabul ettiğimiz ve İngilizler tarafından işgal edilen Musul Bölgesinin tekrar ele geçirilebilmesi için, çeşitli planlar uygulamaya konulmuştur. 9 Mart 1922'de Ankara'dan hareket eden Ali Şefik Bey komutasında birlik bölgeden topladığı milislerle birlikte 22 Haziran 1922'de Revandız ele geçirilmiştir. Yerli kuvvetlerden ve TBMM Hükümeti desteğinden yoksun kalan Revandız 22 Nisan 1923'te İngilizlerin eline geçerken Özdemir Bey'in kuvvetleri de İran sınırına çekilmiştir. TBMM Hükümetinin 1923 yılı sonrasında bölgedeki faaliyetleri o kadar etkili olmuştur ki, Suriye'deki Fransız kuvvetleri bile Türk kuvvetlerinin üzerine yürüyebileceği endişesiyle tedbir almaya yönelmişlerdir. Ancak, İngilizlerin gizlice organize ettikleri Nasturi ve Kürt ayaklanmaları Türkiye'yi zor durumda bırakmış, 1925 yılında ortaya çıkan Şeyh Sait ayaklanması Musul üzerine yürümeye hazırlanan Türk ordusunun büyük bir bölümünün bu ayaklanmayı bastırmakla meşgul olmasına neden olmuştur. Nitekim Musul'un kaybedilmesinde en büyük etken bu isyanlar olmuştur. Atatürk, 1926 Ankara Anlaşması sonrasında Musul ve Kerkük'teki aşiretlerin faaliyetlerini izlemeye devam etmiştir. Bölgeye gizli görevlerle gönderilen Türk istihbarat personeli Türkiye'nin güvenliğini tehlikeye sokabilecek oluşumları günü gününe rapor etmeye devam etmişlerdir.

5 Haziran 1926'da yapılan Ankara Antlaşması ile Musul sorununa son verilmiştir. 1926 Ankara Antlaşması; çift taraflı bir antlaşma olmayıp İngiltere'nin de müdahil olduğu uluslararası bir antlaşmadır. Mustafa Kemal'in düşüncesine göre Musul Sorunu bitmemiştir, geçici bir süre için ertelenmiştir. Türkiye, Musul'la ilgili beklentisinden vazgeçmemiştir. O dönemin Dışişleri Bakanı Tefik Rüştü Aras'ın 1970 yılında verdiği şu demeç düşündürücüdür. *“Türkiye, Musul'u Irak'a terk ederken, İngiltere ile arasının açık olması karşısında başka ülkelerin Türkiye ile ilişkilerini geliştirmekten duydukları endişeyi gidermek istediği gibi; Musul'u Irak'a verip, bu ülkeyi memnun bırakarak ileride onunla bir konfederasyon yapmayı da düşünmüştür. Fakat Irak'ta bu işi gerçekleştirecek Türk yanlısı devlet adamları suikasta uğradılar.”*

Irak'taki bağlarımız o kadar kuvvetli ki 1958 yılında Kasım'ı oradadevirene kadar Irak'ın içinde hep Türk yanlısı iktidarlar var. Bu da Atatürk'ün istihbaratçılarının başarısı, Hatay'ı söylememe gerek yok. Buradan çıkarılması gereken ders şu: Bugün geldiğimiz ortamda eğer Türkiye'nin şartlarına bakarsanız Irak'ın kuzeyinde biz ne yapıyoruz? Irak'ın kuzeyinde biz elimizle Barzani'ye bir Kürt devleti kuruyoruz, Irak'ın kuzeyinde biz orada PKK'yı serbest bırakıp, onun orada daha çok silahlanmasını, palazlanmasını sağladık. Irak'ın kuzeyinde bizim yaklaşık 2 500 000 Türkmen kardeşimiz vardı ve bunların çoğu Irak'ın kuzeyini ikiye bölerseniz bölgenin Batı tarafındaydı. Kerkük ve

Musul'daydı. Şu an orada artık bir Türkmen haritası çizmemiz mümkün değil, çünkü bu insanların hepsini Barzani'ye asimile ettirdik. Barzani bunlara maaş verdiği için ne doğru düzgün milletvekilleri var, olan milletvekilleri de zaten kendilerini orada Türk olarak değil, Kürt Partisinin elemanı gibi görüyor. Irak'ın kuzeyini biz büyük ölçüde ne yaptık? Son 10 yılda özellikle kaybettik.

Irak'ın Sonu

Suriye'de olanları görüyorsunuz, uygulamış olduğumuz yanlış politikalar işte bugün orada hiç olmayan Kürt kantoncuklarını ortaya çıkardı. Bundan 10 yıl evvel orada Kürt olduğundan kimsenin haberi yokken şu anda orada ne yapılıyor? Bir etnik temizlikle oralara Kürt koridorları açılıyor, Kürtler yerleştiriliyor. İşte Suruç'taki patlamanın nedeni de budur, oraya kanton oluşturmak, orada kanton inşa etmek için yapılan faaliyetler bakın, Türkiye'nin güneyini gittikçe Suriyeleştiriyor. Zaten sınır ajan ağına dönmüştü, artık terör ağına döndü ve bu ağ buraya geldi. Bunların hepsinin nedeni nedir? Bizim Atatürk'ten sonra bu Misak-ı Milli sınırları konusundaki uygulamamız gereken, yapmamız gereken milli yükümlülükler, Türk dış politikasının milli yükümlülükleri konusunda ihmalde bulunmamızdır. Şunu da unutmayalım. Daha 1990 yılında Amerika Birleşik Devletleri Irak'a geldiği zaman biz PKK'yla mücadelede, terörle mücadelede çok iyi bir aşamaya gelmiştik. Bu öyle bir aşamaydı ki birkaç senede terör örgütüyle

olan ilk yıllarındaki o şaşkınlıktan sonra durumu toparlamış, Irak'ın kuzeyinde onlara vurduğumuz darbelerle terörü belli bir iniş safhasına getirmiştik. Amerika Birleşik Devletleri geldi, Irak'ın kuzeyinde, 36. enlemin kuzeyinde bir kaos bölgesi yarattı. Biz buna müdahale etmedik ve PKK burada yeniden silahlandı, yeniden palazlandı, tekrar olaylara başladı, ta ki 1996'ya kadar, 1995-1996'da vurduğumuz darbelerle tekrar PKK çöküşe geçti. 2003'e kadar gene bu devam etti. Tam PKK yok oldu derken tekrar Amerika geldi. Irak'ın kuzeyinde o Kürt yönetim bölgesini oluşturdu. PKK tekrar silahlandı ve bu sefer şunu anladılar: Eğer Türkiye Irak'ın kuzeyine girerse PKK'yı yok ediyor. İşte bunu engellemenin yolu Türkiye'nin Irak'ın kuzeyine girmesini engellemektir. Yapılan anlaşmalarda -yani bunlar gizli anlaşmalar diye geçiyor sözde- Türkiye Irak'ın kuzeyine girmeyecek, biz size havadan istihbarat vereceğiz. İşte havadan istihbaratın sonucunu görüyorsunuz. Arkasından 2007 yılında başlanan bu demokratik barış süreci denilen süreç. İşte bugün Türkiye'nin güneyinde KCK'nın devlet olduğu, PKK'nın dağ başında rahat rahat gezdiği, HDP'nin de sözde demokratik barış diye, çözüm diye Türkiye'yi çözmek için çalıştığı günlere geldik. Bakın, 6-7 Ekim olaylarını tekrar yaparım diye ülkeyi iç isyana teşvik eden bir aracı rolüne soyundu. Yetmedi, bir de Suriye'nin kuzeyindeki bu Kürt kantonlarını kendileri yapamadığı için bize kurdurmak, oradaki IŞİD'le mücadeleyi bize bırakmak için bir baskıaracı olarak kullan-

diğı bir döneme geldik. Şimdi Atatürk'ten beri Musul ve Suriye'deki, Irak'taki olaylar ne yazık ki bu aşamaya geldi. Biz onun politikalarından bugün Suriye ve Irak'taki Türk varlığını kaybedecek konuma geldik. Misak-ı Milli'yi 1926'da gerçi imzaladık ama görünen o ki Irak ortadan kalkıyor. Yani Amerika 2005'te askerlerine yazdırdığı bu Anayasayla Irak'ın zaten üçe bölünmesiyle ilgili her tuzağı hazırladı. Bunun zaten zamanlaması söz konusu, peki biz ne yapıyoruz? Biz ne yazık ki yerimizde sayıyoruz. Şimdi buradan başka bir konuya geçelim.

Atatürk Lozan'dan sonra şöyle söylemiştir son gemiler, yabancı gemiler Türkiye'den çıkarırken: *"Bu aslında geçici bir ateşkes"* Evet, Türkiye Cumhuriyeti tanındı, biz tam bağımsız ve milli egemen bir ülke olduk, ama bunun Batıyla ilgili geçici bir ateşkes olduğunu düşünüyordu. Nitekim o Batılılar 1946 yılından Missouri gemisiyle tekrar İstanbul'a döndüler ve döndükten sonra ne oldu? Atatürk 1923'te demişti ki: *"Budevletin dayandığı temeller tam bağımsızlık ve milli egemenliktir"* İşte o günden sonra neler oldu, bakalım. Amerika'nın geldikten sonra Türkiye'ye, 1949 yılında bir Eğitim Kanunu çıkarıldı, milli eğitimimiz Amerikalılara teslim edildi. Türkiye'de İktisadi ve Kalkınma Bankası diye bir banka kuruldu ki daha sonra bu biliyorsunuz Dünya Bankası olmuştur. Türkiye'nin zenginleri Amerika'nın verdiği paralarla bu Koçlar, Sabancılar ve diğerleri böyle yaratıldı. Türkiye'nin sendikaları Amerikan AFL-CIO denilen bir teşkilat var, bu Ulusal Demokrasi Vakfı yani NED'in

uzantısıdır. Oralarda sendikacılarımız eğitildi. İstihbaratımız 1948'den itibaren Yeşilköy'de tamamen Amerikalıların kontrolüne girdi, MİT'in maaşlarının CIA'den geldiği, daha sonra biliyorsunuz gazetelerde deşifre oldu. Ordumuzun talimnamelerinden eğitim sistemine kadar her şey Amerika'nın standartlarına getirildi. Bugün geldiğimiz aşamada Türkiye'nin bence içinde yaşadığı en büyük risk artık biz tam bağımsız ne de milli egemen bir ülkeyiz. Ne yazık ki Türkiye'nin içinde birçok devlet var. Bugün hangi politikayı uygulasak hemen hemen herkes bizi bunun bir Amerikan politikasının devamı olduğunu, Türkiye'nin de Amerikan politikalarının bir taşeronu olduğunu düşünüyor. Bunun sebebi 1950'li yıllardan itibaren bizim bir türlü Amerika'ya dayalı politikalardan kurtulamamamız,- yani Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyetine bakın, Atatürk her şeyden evvel şunu istemiştir: Ulusal güce dayanmak. Sonra ne yapmıştır? Kuvvetli bir ulus devlet yaratmak, yani homojen bir devlet yaratmak. İşte nedeni budur, Yunanlıların bu ülkeden gitmesinin nedeni budur, doğuda uygulanan politikalar budur. Gerçekten Anadolu'yu Türkleştirilmiştir. Peki, bugün geldiğimiz aşama ne? İşte bugün geldiğimiz aşama Türkiye'nin güneydoğusunda görüyorsunuz, her gün bölünme pazarlıkları yapılan bir ülkeye geldik. Öte yandan dış politikamızda bağımsız olduğumuzu hiç kimse söyleyemez. Bugün Irak'ın kuzeyine girebiliyor muyuz? Giremiyoruz. Neden? Amerika ne der? Bugün Suriye'de şunu, bunu yapabiliyor muyuz? Yapamıyoruz.

Neden? Amerika ne der? Şimdi daha büyük-tehlikeler de var. Mesela, dün akşam okurken

ona rastladım. Montrö bizim boğazdaki haklarımız açısından en önemli anlaşmalardan bir tanesi. Amerika'nın, CIA'nin uzantısı olan bir teşkilat var Stratfor, bir rapor yayınlamış. Makalenin ismi de şu: "*Turkish enigma*" Yani Türk bilmecesi diyor ve içeriği şu: Ukrayna'da Rusya'ya karşı Karadeniz'e hapsetmemiz isteniyor. Bunun için Türkiye'ye şu üç konuda baskı yapıyoruz diyor:

1. NATO silahları -NATO dediği aslında Amerikan gemileri- Karadeniz'e rahat rahat girsin.

2. Türkiye boğazları kapatsın.

3. Gerginlik arttığında Türkiye bize İncirlik'i tahsis etsin, ama Türkiye bu isteklerimizi şu an kabul etmiyor, bunu nasıl kabul ettireceğiz? Yani gördüğünüz gibi Ege'deki konulara biraz sonra diğer arkadaşımız anlatacak, ama ben şunu söylüyorum: Türkiye'nin bugün Ermenistan dahil, güneyindeki sorunlar dahil, Kıbrıs dahil, Doğu Akdeniz dahil, Yunanistan dahil bütün bu çevresindeki sorunların hepsinin altında Türkiye'yi Lozan öncesine götürme gayretleri var ve Türk dış politikası Atatürk'ün bize bıraktığı bu yükümlülük alanını bizim korumamız, kollamamız ve gerçekten bunları yapabilmemiz için de her şeyden evvel içimizdeki bu kurguyu, Amerikan kurgusunu, Batı kurgusunu çözmemiz, etki ajanlarını çözmemiz, istihbarat ağını deşifre etmemiz gerekiyor. Bugün Türkiye'nin

güneydoğusu ajandan geçilmiyor. Bundan 10 yıl evvel ben ez an orada 3 000 ajan olduğunu biliyordum, bugün 10 000'leri buldu. Orada bir ajanı yakalamak, ancak eğer ajan yolunu kaybederse, gelip de sana sorarsa yapılıyor. Yani ne yazık ki Türk istihbaratının bir kontra espionaj bölümü yok, olmadı da. Hiç bugüne kadar bir CIA ajanının yakalandığını duydunuz mu ya da başka bir ajanın yakalandığını duydunuz mu, niye? İşte bu bizim en büyük zafiyetimiz, ne yazık ki Soğuk Savaş boyunca bizim milli istihbaratın görevi Amerika'nın bize verdiği görevler oldu. Türkiye'nin içinde Rus ajan yakalamak oldu. Şimdi sonuç olarak ben sorunun özünde bizim tam bağımsız ve milli egemen olma özelliğimizi yitirmemiz, Misak-ı Milli'nin bize verdiği yükümlülüklerin farkında olmamamız olduğunu düşünüyorum. Türk dış politikası her şeyden evvel komşularıyla iyi ilişki, onların toprak bütünlüğüne saygı gereği üzerinde olması gerekir. Eğer bugün biz Suriye devletiyle iyi bir ilişki kurabilseydik, Irak devletiyle yani Barzani'yle değil de Irak hükümeti ile iyi bir ilişki kurabilseydik bu devletler o zaman topraklarında bu terör örgütlerini barındırmazlardı. Ne yaptık? Terör örgütleriyle, yani devlet dışı aktörlerle işbirliği yaparak, bunların bölünmesini, çevremizin bir terör bataklığına dönmesine neden olduk. Tabii bunların ötesinde de Atatürk'ün başından beri yaptığı gibi en büyük sorunumuz gene ulusal gücümüzü geliştirmekteki sorunlarımız. Özetle, ben Türkiye'nin Atatürk'ten ders alarak, Atatürkçü politikalara dönmek için her şeyden

daha çok bugün buna ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK- Değerli Hocama çok teşekkürler, zamanı çok iyi kullandı, hatta kullanmadı. Yani bizim verdiğimiz süreden daha önce bitirirdi. Zaten otururken kendisiyle tanıştığımızda ve konuk ettiğimizde sohbet esnasında o süreyi daha, o sürenin, o limitin altında bir sürenin kendisine yeterli olacağını söylemişti, çok teşekkür ediyorum. Hocamızın sözüne bir ilavede bulunmak istiyorum. Rıdvan Hocam da bahsetti, 30 Ocak 1923'te, yani 24 Temmuz 1923'teki Lozan Antlaşmasından önce birinci dönemde bir protokol yapılmıştı, mübadele, nüfus mübadelesi. Bizim Osmanlı'nın Ortodoks tebaasıyla, yani Rum dediğimiz yurttaşlarımızla Batı Trakya hariç olmak üzere Yunanistan'daki Müslüman, - *Türk olarak tanımlanmadığı, Müslüman olarak tanımlandığı*- ahali arasındaki karşılıklı göçürme, yer değiştirme mübadele denilen şey. Yunanistan'ın daha önce Venizelos'un 1913'lerdeki bir talebi de böyleydi. Türkiye o zamanki Osmanlı'ya bunu iletmişti bir diplomatımıza, karşılıklı bir göçürme oldu. Bu Anadolu'nun homojenleşmesi açısından, ulusal birlik açısından, cumhuriyetin daha sağlam temellere oturması açısından da tercih edilen ve düşünülen bir şeydi, ama Yunanistan'ın da talebiydi. Şimdi Yunanistan'ın talebi, arzusu üzerine ve karşılıklı mutabakatla, bir anlaşmayla gerçekleşen bu durum Türkiye'nin tek yanlı, baskıcı, tek tipleştirici bir tercihi olarak

karşı taraf açısından da bir mağduriyet panoraması içinde sunuluyor ve Türkiye'ye bu konuda bir fatura çıkarılıyor. Karşılıklı, eşit temelde bir değişimin faturası da Türkiye'ye çıkarılıyor. Türkiye'ye özellikle Mustafa Kemal Paşaya, Atatürk'e, Türkiye'ye, Türkiye Cumhuriyetine çıkarılan faturanın nedeni şu: Ekonomik tercih olarak milli ekonominin tercih edilmesi, milli bürokrasinin, milli ordunun, milli bir devletin, milli bir burjuvazinin tercih edilmiş olması, milli devletin model olarak seçilmesi. Bu tercih nedeniyle Türkiye'ye haksız, insafsız bir fatura çıkarılıyor. Televizyon dizileriyle, sinema filmleriyle, yazılan romanlarla, anılarla falan Türkiye Cumhuriyeti ve Türk milleti, milli devleti, ulus devleti, üniter yapıyı tercih ettiği için mahkûm ediliyor ve âdeta çarmıha geriliyor. Tek tipleştirme yaptın deniliyor, işte halklara özgürlük tanımadın deniliyor. Bunun tersi ve antitezi etnik ve mezhepsel bölünmedir. Türkiye'ye bir demokratikleşme olarak tavsiye edilen, hararetle tavsiye edilen ve bu konuda çok ciddi kültürel yatırım yapılan, siyasi yatırım yapılan, toplum mühendisliği yapan bir konudur. Yani bin bir emekle ördüğünüz bir kazağın, bir örgünün şöyle bir asılınca çözümlüvermesi, tekrar ip yumağına dönmesi gibi bir şey. Bu dayatılıyor Türkiye'ye, mübadele konusunda çıkarılan tek yanlı fatura bilimsel değildir, haksızdır, hukuki değildir. Yani Türkiye'den milli devlet olmasının intikamı alınmaktadır. Atatürk dönemi böyle bir karabasan dönemi, baskıcı, faşizan, totaliter bir dönem olarak tanımlanıyor. Bir uygarlık tercihi, bir çağdaşlık tercihi, çağdaş atılımlar çok ahlaksızca, arsızca, haksızca

mahkûm ediliyor. Bunu görmek lazım ve fatura hep Türklere, Türk tarafına çıkarılıyor. Buyurun Ümit Hoca.

ÜMİT YALIM* - Sayın Başkanım, saygıdeğer hanımefendiler, saygıdeğer beyefendiler; hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum. Sözlerime başlamadan önce Sayın Genel Sekreterimizin söylemiş olduğu gibi ben emekli kurmay albayım. Tabii meslektaşlarımız geçtiğimiz yıllar içerisinde birçok davarda, Ergenekon, Balyoz, Poyrazköy gibi birçok davalarda haksızlığa maruz kaldılar. İstanbul Barosunun Değerli Başkanı Sayın Ümit Kocasakal ve Genel Sekreteri Hüseyin Özbek olmak üzere İstanbul Barosunun değerli avukatları haksızlığa maruz kalan silah arkadaşlarımıza sahip çıktılar, onların haksız ve hukuksuz bir şekilde yargılanmalarını engellemek için ellerinden gelen bütün çabaları gösterdiler. Ben kendilerini televizyon programlarında ve Silivri'deki mahkeme önlerinde gaz yiyerek, gazlanarak, ama hukukun üstünlüğünü devamlı gündeme getirerek savunduklarını gördüm. Ben kendilerine ve İstanbul Barosunun değerli avukatlarına burada saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Efendim, bildiğiniz üzere 1215 yılında Magna Carta denilen bir Anayasa kapsamındaki bir doküman ortaya çıkartıldı ve Magna Carta'nın 38. maddesinde bir konu geçiyor: *"Doğru ve güvenilir deliller olmadan yargılama yapılamaz"* Bildiğiniz üzere sadece Balyoz davasında bin-

* (Emk. Kurmay Albay, Milli Savunma Bakanlığı Eski Genel Sekreteri)

lerce sahtekârlığa rağmen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Hasan Erbil kalkıp açık bir şekilde cezaların onanmasını istemiştir. Düşünebiliyor musunuz, Türk yargısı 1215'in daha gerisine gitmiştir. Yani binlerce sahtelik var, düzenbazlık var ve Türk yargısı bu kadar doğru ve güvenilir olmayan delillere rağmen silahlı kuvvetler mensuplarını, aydınları, akademisyenleri yargılamış, hatta örnek bir olay var. Yeşil renkli sis kutusu, bu sis kutusu konu mankeni gibi önce Gölbaşı, Gölbaşı'ndan sonra Zir Vadisi, oradan da Poyrazköy'e gidiyor. Bakın, Silahlı Kuvvetlerin deposunda bile aynı stok numarası ve aynı katile numarası olan iki tane sis kutusunu bir araya getiremezsiniz. Yargılanan şahıs diyor ki: *"Şu üç tane sis kutusunu bir araya getirin, ben bütün suçlamaları kabul edeceğim"* Gördüğünüz gibi maalesef Silahlı Kuvvetler mensupları haksız ve hukuksuz bir şekilde yargılanmış ve Türk yargısı 1215'in gerisine, Magna Carta'nın gerisine, yani 800 yıl öncenin gerisine gitmiştir.

Şimdi Değerli Hocam ayrıldılar, bir konudan bahsettiler, Adakale konusu. Adakale konusunu ben İlber Ortaylı Hocamla da görüştüm. İnter-netten girip baktığınız zaman TRT bununla ilgili bir dizi yapmış, bir program yapmış, belgesel yapmış. Fakat bu belgeselde şunu söylüyor: *"Efendim, Lozan'da verilmiş"* Ben Lozan'ın altını üstüne getirdim, baktım, baktım, bulamadım. Sonunda acaba dedim benim kaçırdığım bir yer mi var? Bir konferans sırasında İlber Ortaylı Hocama sordum, o da aynı şey, hayır diyor, Lozan'da öyle bir şey yok, bir oldu-bittiye gelmiş.

Orada tabii birçok insanımız yaşıyor ve Tuna Nehrinin üzerinde yaşayan vatandaşlarımız 1968 yılında hatırlayın, o zaman komünizm dönemi Mareşal Tito ve Romanya'da Çavuşesku var, baraj yapılıyor. Baraj yapılıncaya 1968 yılında sular altında kalıyor ve vatandaşlarımızın bir kısmı Romanya, bir kısmı İstanbul'a geliyor. Şimdi tabii burada önemli olan Türk bayrağının dalgalanmasıdır, Türk bayrağı Tuna Nehri üzerinde dalgalanıyordu. Belki dikkatinizi çekmiştir, şehir hattı vapurlarının bir tanesinin ismi Adakale'dir. Şu anda var mı, yok mu bilmiyorum, ben sık sık rastlarım. Benzer şekilde bakın, Süleyman Şah Türbesi, orada da Türk bayrağı dalgalanıyordu, bakın, o da geriye çekildi. Efendim, ya ne olacak, bayrak dalgalansa ne olur filan demememiz lazım. Tuna'nın üzerinde de orada başka bir ada var, inşallah daha sonraki hükümetler döneminde o Tuna Nehri üzerinde Adakale'ye bir mütekabiliyet kapsamında yeni baştan o adanın alınması ve yine o adada Türk bayrağının dalgalanması esas olmalıdır. Tahmin ediyorum bunlar da ileriki yıllarda yapılacaktır.

Şimdi malumunuz olduğu üzere bu adalar konusu devamlı hep farklı şeyler söyleniyor. Daha evvelki gün bir yerde törene katıldım, orada da değerli bir insan diyor ki: "*Siz aidiyeti belli olmayan adalar konusunu savunuyorsunuz, tebrik ederim*" Şimdi tabii bakın, o kadar çok kavram kargaşası var ki önce başladık: Aidiyeti belli olmayan, daha sonra aidiyeti tartışmalı, daha sonra egemenliği antlaşmalarla

devredilmeyen ada, adacık ve kayalıklar, bakın birazdan size tek tek bunu belgelerle anlatacağım. Lozan açık, tabii Lozan'ı iyi okumazsak bu tür kavram kargaşaları olur. Bu adalar Türkiye Cumhuriyetinin, anamızın ak sütü gibi helal adalardır. Evet, aidiyeti tartışmalı ada vardır, Girit adasının aidiyeti tartışmalıdır. Birazdan belgelerle size göstereceğim. Aynı şekilde Doğu Ege denizindeki bu adalar, Ege adaları, yani Yunanistan'ın şu anda Lozan'da aldığı 9 ada, daha sonra da Paris Barış Antlaşmasıyla almış olduğu 14 ada, toplam 23 adanın egemenliği tartışmalıdır. Yunanistan bu adalar üzerindeki egemenlik hakkını kaybetmiştir. Bir ülke eğer antlaşmaya tarafsız o antlaşmanın tamamına uymak zorundadır. Öyle işime geleni uygulayayım, işime geleni uygulamayayım diye bir şey söz konusu olamaz. Antlaşmalar hukuku sözleşmesi vardır, orada hepsini uygulamak zorundadır. Bunun istisnası vardır, nedir? Hatırlayın, Lozan Antlaşmasında boğazlar sözleşmesi vardı. 1936 yılında Montrö'de bu kaldırıldı, ama taraf devletlerin hepsi imza koydu. Bunun dışında böyle bir şey olması mümkün değildir.

Lozan Antlaşmasında 12. maddeyle Yunanistan'a 9 ada verilmiştir, 15. maddeyle de İtalya'ya 12 ada Rodos ve Meis olmak üzere toplam 14 ada verilmiştir. Bir de 16. madde var. 16. maddeye baktığımız zaman da burada dikkatinizi çekerim, şöyle bir ifade var: *"Bu toprak ve adaların geleceği ilgililer tarafından karara bağlanmış veya bağlanacaktır"* Çünkü bu 12. maddeye baktığımız zaman Asya kıyısından

3 milden az mesafede bulunan adalar, bu antlaşmada aksine açıklık bulunmadıkça Türkiye egemenliği altında kalacaktır. Şimdi bu maddeyi herkes şöyle yorumluyor: Demek ki 3 mile kadar olan mesafedeki adalar bize aittir, ötesi bize ait değil. Hayır, Türkiye Cumhuriyeti 16. maddeyle 3 milin ötesindeki ada, adacık ve kayalıklar üzerindeki egemenlik hakkını saklı tutmuş ve bunları bütün dünyaya deklare etmiştir.

12. maddeye baktığımız zaman burada üç konuya değiniyor: 17-30 Mayıs 1913 tarihli Londra Antlaşması, 14 Kasım 1913 tarihli Atina Antlaşması ve 13 Şubat 1914 tarihinde Yunan hükümetine tebliğ eden karar. Bunlara baktığımız zaman Londra Antlaşması, bu antlaşmayı ben maalesef Osmanlı arşivinden almaya çok uğraştım, fakat bir türlü başarılı olamadım. Sonra İngiltere Dışişleri Bakanlığına yazdım, onlar da beni yönlendirdiler, İngilizce metin gönderdiler. Tekrar Osmanlı arşivine döndüm ve zar zor bu antlaşma metnini aldım. Bakın, gördüğünüz gibi altta da orijinal mühürleri var, paşaların da imzası var. Burada 4. madde bakın ne diyor? *“Majesteleri Osmanlı İmparatoru, Girit Adasını Müttefik Devletler Majestelerine bırakır”* Bazı tarih kitaplarında diyor ki: *“Efendim, Osmanlı Devleti 17-30 Mayıs 1913 tarihli Londra Antlaşmasıyla Girit Adasını Yunanistan’a hukuken bıraktı”* Hayır, burada bakın, dört tane devlete bırakmış: Yani, Yunanistan, Bulgaristan, Karadağ ve Sırbistan. Şimdi değerli hukukçularımız bilirler, bir ferdi mülkiyet vardır, bir de paylı mülkiyet, burada paylı mülkiyet söz

konusu. Yani Osmanlı Devleti sadece Yunanistan'a bırakmamış, dört tane devlete bırakmış. Dolayısıyla burada açık bir şekilde paylı mülkiyet var. Yunanistan'ın egemenliği olayı bir oldubittiye gelmiş. Bir de diğer bir konu da Girit Adasının etrafında bulunan adalar Osmanlı Devletinin egemenliğinde kalmış. Çoğu kimse soruyor, tabii bizim insanımıza ortaokulda, lisede, üniversitede doğru düzgün coğrafya öğretilmediği için insanlar fark edemiyor. Diyorum ki Girit Adasının etrafında bizim adalarımız var, haberimiz yok diyorlar. Bakın, antlaşmaya göre verilen ada Girit Adası. Bu Girit Adasının etrafında bakın, beş tane büyük ada var, bir de ufak adalar var. Bu adalar Osmanlı Devletinin egemenliği altında kalmıştır ve Türkiye Cumhuriyeti külli halef olarak bu adaların egemenliğine sahiptir. Ancak bu adalar maalesef 2004 yılından itibaren de işgal edilmiştir.

Devam ediyoruz, yine aynı anlaşmada 5. madde var. 5. madde de düvel-i muazzama, yani Almanya, Avusturya-Macaristan, İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya'ya, Girit Adasının geleceğini kararlaştırma yetkisi verilmemiştir. Yani burada gördüğümüz üzere Girit Adasının aidiyeti tartışmalıdır. Arkasından Atina Antlaşması, Atina Antlaşmasında da 5. maddeye atıfta bulunulmuştur. Daha sonra altı büyük devlet kararı Yunanistan hükümetine tebliğ edilmiş. Bakın, dikkatinizi çekiyorum, burada ne oluyor? Birinci Balkan Savaşında hatırlayın, Gökçeada, Bozcaada ve oradaki Tavşan Adası da işgal altında, Gökçeada, Bozcaada ve Meis'in dışında,

toplam 9 tane ada Yunanistan'a veriliyor, ama bir ifade var: Yunan hükümetinin tahkimat yapmaması ve adaların askeri kara ve deniz amaçlı kullanılmaması konusunda bir garanti veriyor. Yani adaların silahsız olmasını söylüyor. Bu antlaşmalar kapsamında Lozan Antlaşmasınının 12. maddesi burada haritada görmüş olduğunuz Taşoz'dan başlayarak aşağı doğru toplam 9 tane ada Yunanistan'ın egemenliğine giriyor. Daha sonra 15. maddeye ekli bir harita var. Bu haritayı bizim Dışişleri Bakanlığı köşe bucak saklıyor. Ben de bunu İngiltere'deki National Archive'dan, yani milli arşivden buldum. Lozan Antlaşmasına ek olarak konulmuş. Burada dik-kati çeken konu bakın, antlaşmada ismen zikredilen, ismen verilen adaların isimlerinin tek tek altı bakın, kırmızı çizgiyle çizilmiş. Bunun dışında hiçbir ada İtalya'ya verilmemiş. Burada da gördüğünüz gibi bakın, Batnoz, Lipso, İleriye, Kelemez gibi, Rodos ve Meis olmak üzere toplam 14 tane ada, 15. maddeyle İtalya'ya verilmiş. Toplam baktığımız zaman Lozan Barış Antlaşmasıyla kırmızı renkli 9 tane ada Yunanistan'a, yeşil renkli toplam 14 tane ada da İtalya'ya verilmiş. 16. maddede daha önce bahsetmiş olduğumuz gibi Türkiye Cumhuriyeti 16. maddeyle Türk sahillerinden itibaren 3 milin dışında kalan ada, adacık ve kayalıklar üzerindeki egemenlik hakkını saklı tutmuş ve egemenlik haklarından vazgeçmediğini deklare etmiştir.

Bir de mali hükümler var. 46. madde kapsamında bakın, 12. ve 15. maddelerde geçen adalardan bahsediyor. Borçlar paylaşmıştır.

Sayın Hocamız da çok iyi bilir, İnönü çok büyük bir iş başarmış. Mademki bizden toprak aldınız, o halde borçları da paylaşacağız demiş ve her ülke almış olduğu toprak kadar, her ülkeye almış olduğu ada sayısı kadar borçlar paylaştırılmış. Burada da özellikle bahsedilmiş, bahsederken 12. ve 15. madde, yani Yunanistan'a verilen 9 adadan ve İtalya'ya verilen 14 adadan bahsedilerek borçlar paylaşılıyor. Baktığımız zaman burada bakın, Yunanistan, Batı Trakya bölgesi, kırmızı renkle gösterilen adalar olmak üzere Yunanistan'ın borcu 11 milyon küsur, İtalya'ya yeşil renkli gösterilen 14 tane adanın borcu olarak 243 000 lira borçla mükellef tutulmuş. Türkiye Cumhuriyetiye Trakya Yarımadası, Anadolu Yarımadası ve Ege Denizinde bu kırmızı ve yeşil renklerin dışında kalan mavi renkli Gökçeada, Bozcaada, şu yukarıda Zürafa Adası var, Tavşan Adası var, Eşek Adası var, şurada bakın, İpsara Adası var, İpsara Adasının hemen alt tarafında Antiipsara Adası var. Şöyle biraz daha bakalım, bakın, şurası Antiipsara Adası şu mavi renkte, bunların borcunu da Türkiye Cumhuriyeti ödemiş. Yani düşünebiliyor musunuz şu anda işgal altında olan adalarımız borçlarını ödediğimiz Türkiye Cumhuriyetine ait olan adalar, bir de işin garibi bakın, Türkiye 84 milyon küsur borcu son kuruşuna kadar ödüyor, Yunanistan borcunu ödemiyor, İtalya borcunu ödüyor.

Arkasından 1929 yılında 16. madde kapsamında görüşmeler başlıyor. İtalya'yla Türkiye arasında bazı adaların aidiyeti konusunda

sorunlar çıkıyor. Bunun üzerine Uluslararası Sürekli Adalet Divanına gidiliyor 1929 tarihinde. Ama bu arada iki ülke arasında görüşmeler devam ediyor. Bu görüşmeler devam ederken arkasından 4 Ocak 1932 tarihinde Anadolu sahilleriyle Meis Adası arasındaki ada ve adacıkların ve Bodrum karşısındaki adanın kime ait olduğu konusunda bir sözleşme imzalanıyor ki bu sözleşme de normalde Milletler Cemiyetine onaylatılıyor. Bakın, Karaada'yı biliyorsunuz Bodrum'un tam karşısındadır, körfezin karşısında, mesafe 0.5 mil ve bu adanın da, yani Karaada'nın da Türkiye Cumhuriyetine ait olduğu gözüküyor. Ben geçen sene Bodrum'da dolaşırken bu D&R'da kitap buldum "Yunan Adaları" diye, bir baktım, aman Allah'ım, Karaada ve birçok adayı Yunan adası olarak göstermişler. Arkasından temasa geçtim. Dedim ki siz Türkiye Cumhuriyetinin egemenlik haklarını yok sayıyorsunuz, bunun üzerine kitapları toplattılar, ama aynı işleri mesela Hürriyet Gazetesi ve Hürriyet Daily News Gazetesi de yapıyor, onlara da tezkip gönderdim, onlarla da uğraştık. Maalesef bizim basın bu konuda duyarlı değil, onları da zaman zaman uyarıyoruz. Arkasından dönemin Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras ve Ankara'daki İtalyan Büyükelçisi arasında bir mektup teatisi yapılıyor. Buna göre şöyle söyleniyor: "*Bugün imzaladığımız sözleşme şimdikiye kadar aidiyeti aramızda tartışma konusu olan ada ve adacıkların deniz sınırlarının belirlemesini düzenlemektedir ve bundan memnuniyet duymaktayız. Türk-İtalyan sınırı-*

nın kalan diğer bütün kısımları anlaşmazlığa, tartışmaya sebep olacak nitelikte değildir” Bu da onun İngilizcesi, arkasından heyetler buluyor teknik düzeyde ve bir Türk-İtalyan Muta-bakat Zaptı imzalanıyor. Ancak bu zabıt geçersiz, burada tabii dikkat ederseniz böyle hiç alakasız bir şekilde bir hat geçirilmiş, Yunanistan devamlı hep buraya dayanıyor. Niye geçersiz, onu söyleyeyim? Bakın, o zaman geçerli olan ne var? Milletler Cemiyeti Sözleşmesi. Buna göre yapılan her anlaşma, her sözleşme mutlak surette Milletler Cemiyetinin Sekreterliğine kaydedilmesi ve tescil edilmesi gerekiyor. Ancak, böyle bir şey yok. Ayrıca hatırlayın, 1924 Anayasasının 26. maddesine göre yapılan antlaşmalar mutlak surette Meclisten geçirilmesi lazım. Meclisten geçirilmemiş ve benzer şekilde İtalyan Meclisinden geçmiyor, dolayısıyla hiçbir hukuki gerekçesi yok.

Arkasından 1939 yılında, yani bu olaylardan sonra İngilizler bir harita hazırlıyor. Şimdi haritaya bakın, 1939 tarihli harita, buraya baktığımız zaman 12 adanın dış sınırlarını bakın çizmiş. Şimdi buraya bakalım, şurada mesela Hurşit Adası var bize ait, gördüğümüz gibi sınırın dışında, Fornoz Adası var, sınırın dışında, ama şu anda işgal altında, Eşek Adası var, sınırın dışında, yine burada Nergizçik Adası var sınırın dışında, Bulamaç Adası var sınırın dışında ve altta da 4 Ocak 1932 tarihli Türk-İtalyan Sözleşmesinin küçük bir özeti var. Bakın, dikkatinizi çekerim: İngiltere Lozan Anlaşması-na taraf ve 1939 tarihli yapmış olduğu haritada

4 Ocak 1932 var, fakat hukuken hiçbir geçerliliği olmayan 28 Aralık 1932 tarihli Türk-İtalyan Mutabakat Zaptı yok. Nitekim burada da bu sınırları, yani 12 ada deniz sınırlarını açık bir şekilde notlar kısmında belirtiyor.

Arkasından hatırlayın, İkinci Dünya Savaşı oluyor. İkinci Dünya Savaşından sonra Paris Konferansı başlıyor. Paris Konferansı sırasında adaların, yani 12 adanın, toplam 14 adanın, Rodos dahil olmak üzere, İtalya'dan Yunanistan'a verilmesi gündeme geliyor. Bakın, elimizde bununla ilgili tutanaklar var. Yani Paris Barış Konferansı tutanakları 1946 yılındaki. Burada yine Yunanistan ısrarla 28 Aralık 1932 tarihli Mutabakat Zaptını anlaşmaya eklemek istiyor. Fakat Sovyetler Birliği temsilcisi Milletler Cemiyetine kayıtlı olmadığı için bunu reddediyor. Yine haritaya konulmasını istiyor, onu da kabul etmiyor, dolayısıyla burada açık bir şekilde bakın, Paris Barış Antlaşmasıyla gördüğünüz üzere toplam 14 ada ismen sayılarak veriliyor ve 2. maddesinde de bu adalar silahsızlandırılacak ve öyle kalacaktır diyor. Lozan Anlaşmasınının 15. maddesine bakarsanız orada silahsızlanma ifadesi geçmiyor. 12. maddede var, ama 15'te yok. Bakın, bu 1947 Paris Barış Antlaşmasıyla gündeme geliyor. Biliyorsunuz Türkiye Cumhuriyeti Paris Barış Antlaşmasına taraf değildi, ama mademki Yunanistan bunları aldı, bu adaları silahsız olarak muhafaza etmek zorunda. Baktığımız zaman 1947'deki duruma Ege Denizinde bakın hepsi kırmızı renkli oluyor, toplam 9 vardı, 14 daha ilave edildi, 23 ada Yuna-

nistan'ın egemenliği altına giriyor. Bu Amerika Lozan Antlaşmasını biliyorsunuz imzalamadı. Ama Amerika Paris Barış Antlaşmasına taraf. 1947 Paris Barış Antlaşmasından sonra Amerika bir harita çiziyor. Bu haritaya baktığımız zaman bakın, 1951 tarihli harita, burada deniz sınırlarını göstermiş. Yine arkasından 1957 tarihinde yine bir harita çiziyor. Bu harita da daha ayrıntılı bir harita, 12 adanın deniz sınırlarını burada çizgilerle göstermiş. Bunlar tabii birer belge, yani Yunanistan'ın hangi adalara sahip olduğunun birer belgesi. 60'lı yılların başında Yunanistan adaları silahlanmaya başlıyor. Türkiye bu olayı 29 Ekim 1964'de protesto ediyor, arkasından Yunanistan bu adaları silahlandırıldığını ifşa ediyor. Sonra 1975'te Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine gönderdiği notayla adalar silahlandırıldığı için protesto ediyor ve Türkiye'nin güvenliğini tehdit ettiğini belirtiyor. Burada dikkatinizi çekerim, Türkiye Cumhuriyeti adaların silahlandırılma faaliyetlerinden çok sonra 1975 yılında, yani yaklaşık 15 sene sonra Ege ordusunu kuruyor. Hep ısrarla Yunanistan Ege ordusunu gösterir ve bazı insanlar da -ki eski deniz kuvvetleri komutanı da Allah rahmet eylesin, o da demişti- efendim, Ege ordusunu kaldıralım, jest yapalım. Niye jest yapalım? Bir de işin garibi Ege ordusu eğitim ordusu, öyle birinci ordu, ikinci ordu veya üçüncü ordu gibi değil. Ayrıca adalarda Yunan ASDEN Kolordusu var, adı kolordu, ama ordu seviyesinde birlik. Ege ordusundan nitelik olarak, asker mevcudu bakımından ve silah bakımından daha da

fazla bir mevcudu var. Bakın, gördüğünüz gibi Taşoz'dan başlayarak Yunanistan bütün her tarafa tümen koymuş, tugay koymuş, tabur koymuş, her şeyi koymuş. Daha da beteri bakın, Limni Adası, Midilli Adası, İstanköy Adası ve Rodos Adasına havaalanı kurmuş ve burada jet uçakları var. Bakın, genelkurmay başkanlığı internet sitesinde yayınlanıyor. Deniliyor ki: Ege Denizinde uçuş yapan Türk savaş uçaklarına Limni Adasından kalkan uçaklar önleme yaptı. Burası gayri askeri statüde olan bir ada. Burada açıkça Lozan Antlaşmasını ihlal eden ve Paris Barış Antlaşmasını ihlal eden bir Yunanistan var.

Türkiye açısından Ege adalarının silahsızlandırılmış statüsü egemenliğin devri karşılığında kazanılmış bir haktır. Yunanistan'ın adaları silahlandırmasıyla Türkiye bu hakkını kaybetmiştir. Buna karşılık Yunanistan da antlaşmaya aykırı olarak adaları silahlandırdığı için Doğu Ege Bölgesinde bulunan 23 ada üzerindeki egemenlik hakkını kaybetmiştir. Bu kadar açık. İki seçeneği var Yunanistan'ın: Ya adalardaki askerleri ve silahları geri çekecek veya bu adaları geri verecek. Yine bakın, altta 23 Mayıs 1969 tarihli Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesine göre bir devletin bir antlaşmanın bir bölümü ile bağlanma rızası, ancak antlaşma buna izin verirse veya diğer akit devletler buna rıza gösterirse geçerlidir. Diyeceksiniz ki bu 1969 tarihli, evet, Yunanistan buna taraf, ama Lozan'da Boğazlar Sözleşmesi var, daha sonra Montrö'yle Boğazlar Sözleşmesi yürürlükten kaldırılıyor ve

boğazlar bölgesi yeni baştan askeri hale getiriliyor. Türkiye Cumhuriyeti biliyorsunuz 25 Aralık 1995 tarihinde bir Kardak kriziyle karşılaştı. Burada bakın dikkatinizi çekerim, Doğu Kardak Kayalığının mesafesi 3.6 mil, Batı Kardak Kayalığının mesafesi 3.8 mil. Dolayısıyla Türk Hükümeti Kardak krizinde, 3 milin ötesindeki egemenlik hakkına sahip çıkmıştır. Bu kriz sırasında Dışişleri Bakanlığı bir açıklama yapıyor: *"Kardak kayalıkları Türk topraklarının ayrılmaz bir parçasıdır"* şeklinde söylüyor. Yunanistan yine şurada bakın görüyorsunuz, hukuken hiçbir geçerliliği olmayan 28 Aralık 1932 tarihli muhtabakata sığınıyor.

Gelelim şimdi mevcut duruma. Saygıdeğer hanımefendiler, beyefendiler bakın, size tek tek bu antlaşmalarla hangi adaların verildiğini gösterdim. Bu da bakın, şu anda 2004 yılından itibaren Yunanistan tarafından işgal edilen, ama nasıl işgal, biliyor musunuz? Hükümet alenen vermiş, adamlar hiçbir engelle karşılaşmadan, tek kurşun atmadan elini-kolunu sallaya sallaya geliyor ve adaları işgal ediyor. Gördüğünüz gibi İzmir'in Koyun Adası ve Venedik Kayalıkları, Aydın'daki 5 ada, Muğla ilimizin il sınırları içerisinde bulunan 5 ada ve Girit Adasının etrafındaki 5 tane ada şu anda işgal altında. Bir de diyorlar ki efendim, zaten bu adaları İnönü Lozan'da vermiş. Hayır, bu adalar Kanuni Sultan Süleyman ve IV. Mehmet döneminde fethe diliyor. Atatürk'ün ve İnönü'nün Lozan'da vermediği, üstelik dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya -daha önce dışişleri bakanlığı da yapıyor,

tarım bakanlığı yapıyor- içişleri bakanı olduğu dönemde 1936 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devletinin envanterine kaydediyor. Bu adalar bu hükümet döneminde Yunanistan'a verildi. Daha önce haritayı göstermiştik, şimdi bakalım. Bakın, gördüğünüz gibi 1923 Lozan Antlaşmasıyla toplam 14 tane ada verilmiş. Devam ediyoruz, bakın, rezalete bakın, Lozan'da verilenlerin dışında 16 ada, bir kayalık verilmiş. Yunanistan tek kurşun atmadan elini-kolunu sallaya sallaya hiçbir gayret sarf etmeden güney Ege Bölgesindeki ada sayısını 30'a çıkartıyor.

Şimdi biraz daha yakından bakalım. Bakın, Batnoz Adası altı çizili, Hurşit bize ait. Altı çizili mi? Değil. Koyun Adası altı çizili mi? Değil. Şurada hükümetin alenen verdiği adalara, siyah renkle gösterilen adalara bakın, 2004 yılında verildi, hiçbirisinin altı çizili değil. Dışişleri Bakanı olduğu dönemde bunlara adacık dediler. Bunlar adacık değil bakın, sol tarafta mukayese ettiğimiz zaman Büyükada var, bunları Google Earth'den ölçekli olarak aldım. Meis Adası var görüyorsunuz, Bulamaç Adası Büyükada kadar veya Meis Adası kadar, Eşek Adası da bu adanın üç misli büyüklükte. Mesela, Hurşit Adası var ki beş misli büyüklükte, aynı şekilde yukarıda bir ada daha var Koyun Adası, o da beş misli büyüklükte. Bu olay nasıl ortaya çıktı? Bir hava sahası ihlal oldu. Yunanistan Genelkurmay Başkanı ve Kara Kuvvetleri Komutanı helikopterle Bulamaç Adasına geldiler. Bakın, askerleri denetliyor. Değerli dostlar bakın, burası Yunan toprağı değil, burası Türk toprağı,

Bulamaç Adası, yani dünkü gazetede hatırlarsınız belki, Yılmaz Özdil de değindi, Bulamaç Adası, o mili biraz yanlış vermiş, ama önemli değil. 6 millik Türk karasuları içerisinde bulunan, Didim'in karşısındaki Türkiye Cumhuriyetine ait olan Bulamaç Adası. Arkasından bu haber Türk basınında çıktı, ama ben ortalık ayağa kalkar diyordum, kimse algılamadı. Sonra yine bu adalardan olan Eşek Adasına Yunanistan Cumhurbaşkanı geliyor, bu da Hürriyet Gazetesinde yayınlandı. Haberin kaynağı da Anadolu Ajansı, muhbiri gafil, farkında olmadan hükümeti ihbar ediyor, ama kimse farkında değil. Bakın, burası Türkiye Cumhuriyetine ait Aydın il sınırları içerisinde bulunan Eşek Adası, Yunanistan Cumhurbaşkanı elini-kolunu sallaya sallaya giriyor, Yunan askerlerini ve Yunan sancağını selamlıyor. Tarih 6 Ocak 2009, işgalin içerisinde Fener Rum Patrikhanesi de var. Bakın, bunlar papazlar, bu papazları İstanbul'daki Fener Rum Patrikhanesi gönderiyor. Burada amiral var, herkes gülücükler dağıtıyor, papazlar burada, cumhurbaşkanı burada, yalnız burada çok önemli bir belge var bakın, bir fotoğraf çekiliyor. Lütfen şu tabloyu okuyun, Yunanistan Cumhuriyeti, Güney Ege Bölgesi, 12 ada ili Eşek Adası nahiyesi veya toplumu. Gördüğünüz gibi Yunanistan 2004 yılında işgal etmiş olduğu adalarımızı 5 yıl sonra 2009 yılında fiilen kendi egemenlik alanlarına, yani mülk sınırlarına, devlet sınırları içerisine katıyor. Bu fotoğrafı bizim hükümet biliyor, ama sesini çıkartmıyor.

Değerli dostlar bakın, bırakın Türk haritalarını, şimdi bakın, İngilizlerin hazırlamış olduğu bir haritayı size göstermiştim. Lozan Anlaşmasına ekli harita, bu haritaya göre gördüğünüz gibi Yunan Cumhurbaşkanı'nın gitmiş olduğu ada Türkiye'ye ait. Bakın, verilen ada burada Eşek Adası Türkiye Cumhuriyetine ait bir ada, yine 1943 tarihli bakın, bizim harita da değil, İngiliz haritası British map, bu haritaya göre bakıyorsunuz, şurada sınır çizmişler, 12 adanın deniz sınırı ve gördüğünüz gibi Eşek Adası diye yazmış. Biraz daha büyüteyim ki iyice görülsün. Yani bu adanın bize ait olduğu hem sınırlarla belirtilmiş, bir de ismi Türkçe olarak yazılmış. Yine 1951 tarihli haritada bakın, burada da gördüğünüz gibi Eşek Adası diye Türkçe yazılmış ve hudutta deniz sınırı da buradan geçiyor. Yani Yunanistan Cumhurbaşkanı'nın 2009 yılında gelmiş olduğu toprakların Türkiye Cumhuriyetine ait topraklar olduğu Amerikan ve İngiliz haritalarında açıkça gösteriliyor. Sonra Papandreu geliyor, o da yine bakın, o haritaya göre bize ait olan ada, daha da vahim bir olay Yunanistan'ın İstanköy Adasından Bulamaç Adasına asker taşıyan Yunan helikopteri hava sahasını ihlal ediyor. Şimdi bakın, İstanköy Adası burada, Bulamaç Adası burada, haberin kaynağı Anadolu Ajansı düşünebiliyor musunuz? Yunan helikopteri Türkiye Cumhuriyetine ait adaya, Bulamaç Adasına asker taşıyor, devletin Anadolu Ajansı bunu veriyor, kimsenin kılı kıpırdamıyor. Tam bir rezalet, bir tane size örnek vereceğim. Biliyorsunuz Adana'da vatandaşıma gavat diyen

bir vali vardı, Hüseyin Avni Coş. Hüseyin Avni Coş 2009-2011 yılları arasında Aydın'da valilik yaptı. Avni Coş -ben tabii bölgede araştırma yaptığım için oradan biliyorum- Sahil Güvenliğe gidiyor. Biliyorsunuz Kuşadası Aydın il sınırları içerisinde. Sahil Güvenliği gidiyor, diyor ki oradaki sahil güvenlik komutanına: *"Hadi komutan, Eşek ve Bulamaç Adasına gidelim"* Çünkü biliyorsunuz o İçişleri Bakanlığına bağlı olduğu için sahil güvenlik, sahil güvenlikteki yüzbaşı *"Sayın Valim, gidemeyiz"* diyor. *"Neden"* diyor. *"Orada Yunan askeri var"* diyor. *"Nasıl olur kardeşim, benim il sınırlarım içerisinde nasıl Yunan askeri olur"* diyor. O da diyor ki: *"Sayın Valim, bana ne kızılıyorsunuz? Gidin hükümetten hesap sorun"* Avni Coş zamanında zaten hükümetten hesap sormadığı için vali oldu. Tabii bundan dolayı Avni Coş'un da başı derde girecek. Öyle halı filan sermekle bu iş olmuyor. 18 Mayıs 2011 tarihinde kendi toprağımıza, kendi vatanımıza pasaportla girdik. Yanımıza Habertürk Gazetesinin muhabirlerini de aldık. Bakın, Yunan askeri benim pasaportuma bakıyor. Bir de diyorlar ki efendim, biz vizeyi kaldırdık. Bırakın sen bizlere vizeyi kaldırmayı, ben artık kendi toprağıma pasaportla giriyorum. İşte benim pasaportla girdiğim toprakların Türkiye'ye ait olduğu tek tek gözüküyor gördüğünüz gibi. Sözcü Gazetesinde manşet oldu, gene kimse nin haberi yok. Bu adada kahve içtik zar zor ve bir fiş aldık. Değerli dostlar, ben Türk kahvesi içtim, tabii Turkish coffee dedik, onlar Greek coffee diyor. Yok dedim, Turkish coffee içeriz.

Kadın peki dedi, Türk kahvesi niyetine verdi. Bakın, oradan belge aldık. 7 Avro bir hesap tuttu. Biliyorsunuz vergi bir devletin egemenliğinin simgesidir. Hani bizim tarih kitaplarında yazıyor ya efendim, işte Fransızlar geldi, adalardan vergi aldı. Hiçbir farkı yok, Sayın Hocam söylüyor işte, sadece Amerika değil, Yunanistan da şu anda bizim topraklardan vergi topluyor. Türkiye Cumhuriyetinin sırtından para kazanıyor ve vergi topluyor. Bu Habertürk'te manşet oldu. Davutoğlu diyor ki efendim, aidiyet sorunu var. Allah aşkına bakın, nerede aidiyet sorunu var? Gördüğünüz gibi hiçbir aidiyet sorunu yok. Türkiye Cumhuriyetine ait olduğu ayan beyan meydanda. Yine bütün haritalara göre bunlar bize ait olan adalar. Arkasından Yeni Çağ Gazetesinde manşet, daha da ilginç bakın, hükümete destek veren Yeni Akit Gazetesinde manşet oldu: *"16 adamız Yunan işgalinde"* Yine ses yok. O zamanlar Bülent Arınç'ın sorumluluğunda olan TRT vardı, bakın, TRT'de de haber oldu: *"16 ada Yunanistan'a geçti"* Efendim, emekli bir albay bu iddiayı ortaya attı diyor, tek tek koyuyor. Yine hükümete destek veren Yeni Şafak Gazetesinde manşet, haber. Hatırlayın, 2013 yılı mart ayında Yunanistan Başbakanı Samaras geldi. Basın toplantısı yapılacak, basın toplantısından önce Başbakanlık Basın Merkezi gazetecilere talimat veriyor. Hani gazeteciler onların emir eri ya, diyor ki: *"Yunanistan Başbakanı Samaras'a, Ege'de işgal edildiği iddia edilen adalar sorusunu sormayacaksınız"* Onlar da başüstüne diyor ve soruyu sormu-

yorlar. Çünkü sordukları zaman rezalet ortaya çıkacak. Bir de bakın, Ege Denizinin tam ortasında stratejik öneme haiz bir yerde Venedik kayalıkları var. İzmir il sınırları içerisinde, bu da işgal altında, bunu da manşetten verdik, yine ses yok. Arkasından MHP'li ve CHP'li milletvekilleri soru önergesi verdi, işgali de kabul ettiler. Şimdi normal bir hukuk devletinde olması gereken nedir? Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının derhal dava açması. Sizler çok iyi biliyorsunuz, 1971 yılıyla 2009 yılları arasında toplam 13 tane siyasi parti Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından resen, yani kendiliğinden dava açılarak kapatıldı. Gerekçe ne? Devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı eylemlerinden dolayı, tam 13 siyasi parti kapatıldı ama toprak kaybı yok. Burada toprak kaybı var. Tabii Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısını hatırlayın, geçtiğimiz aylarda devir teslim töreni yapıyor. Diyor ki birilerini rahatsız etmeyeceksin. Oh ne ala memleket, ama aynı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Balyoz davasında askerlere karşı aslan kesildi. Binlerce sahteliğe rağmen kalktı, o denilen zat dedi ki efendim, bu şeyler doğrudur, büyük bir çoğunluğuna cezalar onansın diye söyledi. Şimdi cemaat suçlu, Yargıtay'daki 9. Daire suçlu, peki Hasan Erbil neci? O da bu olayın içerisinde. Şimdi düşünabiliyor musunuz, askerlere gelince aslan kesilen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, vatan topraklarında dalgalanan Yunan bayraklarını ve Yunan askerlerini görmezden geliyor ve dava açmıyor. Ben bunu Yüksek Seçim Kuruluna gönderdim

bu konuyu, adaylara itiraz ettim. Yüksek Seçim Kurulu tabii bana cevap gönderdi, itirazımı reddetti bu en son seçimlerdeki şeylerle ilgili, hem HDP ve hem de bu AKP'li adaylara itiraz ettim. Bunlar aday olamaz. Onlar tabii kanunen baktı, hukuken bakmadılar olaya, benim itirazım reddedildi, ama 7+4 tane, 11 tane Yüksek Seçim Kurulunun yargıcı toplanmış, bana cevap verdiler. Benim de maksadım şuydu: Şu olayların -çünkü size göstermiş olduğum belgeleri onlara da ek olarak koydum, 35 tane resim koydum, belge koydum- Yüksek Seçim Kurulunun kayıtlarına geçmesiydi. Kargoyla ıslak imzalı sureti gönderdim, arkasından da Yüksek Seçim Kurulu Başkanının özel kalem müdürüne e-postayla gönderdim. Neticede bunlar kayda geçti.

Bakın, yine işgaller kabul ediliyor. Bunları biraz hızlı hızlı geçiyorum. Bu arada vatan topraklarına sahip çıkanlar birer birer içeri atıldı. İşin içerisinde Avrupa Birliğinin botları da var. Bakın, Letonya'nın botları. Yani işgalin içerisinde sadece Yunanistan yok, bunlar da var. Bu adamlar artık o kadar arsızlaşmışlar ki bakın, burası Yunanistan Kara Kuvvetleri Komutanlığının internet sitesi. Adam geliyor Kalolimnoz Adası ve Bulamaç Adasına, elini-kolunu sallaya sallaya dolaşiyor ve bunu internet sitesine koyuyor. Burası neresi? Gördüğünüz gibi Türkiye Cumhuriyetinin egemenlik alanındaki yerler. Bakın, şu iki tane kayalık için bütün dünyayı ayağa kaldırdık, şu Kalolimnoz koskoca ada ve işgal altında, kimse sesini çıkartmıyor. Artık ikili devlet düzenine geçtik. Bakın, Muğla ilinin iki

belediye başkanı birisi CHP'li, birisi de Yunanlı, bunlar tabii haber oldu. Arkasından dönemin savunma bakanı bunu inkâr etti. Bakın, bu da yine haziran ayında geliyor Yunanistan Savunma Bakanı. Şimdi dikkatinizi çekerim, adamlara bakın, şu da Sakız Adasında toplar, topçu silahları var, tanklar var, bizi hedefe koymuşlar. Şu çizgi, aramızda topçu sınıfından değerli komutanlarımız var, bilirlir, burada açık bir şekilde Çeşme'yi adamlar hedefe koymuşlar. Yani Çeşme'de, Alaçatı'da yüzerken kafanıza her an bir Yunan mermisi düşebilir, ama Milli Güvenlik Kurulunun açıklamasına bakıyorsunuz, Yunanistan'a toz kondurmuyor. İşte bu Yunanistan Savunma Bakanı, bu da Genelkurmay Başkanı, Yunanlı subay gördüğünüz gibi Aydın Davutları hedef olarak gösteriyor. Bizim arkadaşların bir kısmının orada yazlıkları var. Dedim ki silahlarınızı hazırlayın, her an saldırı olabilir.

Gelelim Koyun Adasına. Bakın, Koyun Adası gördüğünüz gibi Türkiye Cumhuriyetine ait, burası da aynen işgal altında. Savunma Bakanı ve diğer komuta heyeti elini-kolunu sallaya sallaya giriyor, hava sahasını ihlal ediyor, kimse engellemiyor. Bakın, bu da bir ihanetin vesikası, değerli dostlar, burası Yunan askerlerinin ve komuta heyetinin bulunduğu yer Yunan toprağı değil, burası İzmir'in Koyun Adası. Bakın, Yunan bayrağı dalgalanıyor, Bakan, Genelkurmay Başkanı, Kara Kuvvetleri Komutanı, buradaki askerler fincan gibi dizilmişler, arkada da İzmir Karaburun. Bu da Genelkurmaydaki belge, 1912 yılında sadece Sakız Adası işgal ediliyor,

ama bu ada, yani Koyun Adası işgal edilmiyor. İzmir'in de iki belediye başkanı var, orada da ikili devlet sistemine geçildi. Bakın, CHP'li bir belediye başkanı var, bir de aynı şekilde Evangelos var, o da gördüğünüz gibi belediye başkanı. Yine helikopterle geliyorlar. Bakın, koskoca hücumbot, kimse engellemiyor. Bakın, bu resim çok ilginç. Hatırlayın Kardak kahramanı Türk SAT komandolarını kumpasla içeri tıktılar. Türk Adasına gördüğünüz gibi Yunan SAT Komandolarını yerleştirdiler. Kafalarında bakın lenger şapka görüyorsunuz. Hatırlayın, Poyrazköy kazısı yapılırken dönemin başbakanı ne diyordu? Efendim, bu silahlar, bu mühimmatlar neyin nesi? Ben de tabii gerek televizyon programlarında, gerekse her konferansta şunu soruyorum: Ey muhterem, şunun cevabını verin: Bu silahlar, bu askerler neyin nesi? Cevap veremiyor. Yine bakın, harita bu adanın bize ait olduğunu gösteriyor. Yine Aydın'da iki tane belediye başkanı var. Hani Sayın Hocam okumuştunuz, efendim, yargı bağımsızlığı. Efendim, yargımız bağımsız değil. Türk Ceza Kanununun 8. maddesine göre Türk topraklarında, Türk hava sahasında, Türk karasularında işlenen suçlara Türk Mahkemesi bakar, Türk kanunlarına göre. Bakın, vatandaşımız A.K. Bulamaç Adasında iddiaya göre suç işliyor, insan kaçakçılığı yapıyor. Paralel yapı Yunanistan yargılıyor ve Türk yargısı da bunu içine sindiriyor. Vatandaşımızın suç işlediği yer burası, gördüğünüz gibi Türk karasularının dış sınırı burası. Açık bir şekilde Türkiye Cumhuriyetinin yargısı Yunanistan'a

teslim edilmiş. Normalde bu vatandaşımızı kimin yargılaması lazım? Aydın'daki mahkemenin yargılaması lazım. Türk Ceza Kanununun 79. maddesine göre göçmen kaçakçılığı diye geçer, alacağı ceza 3-8 yıl, yani üst sınır 8 yıldır, bu vatandaşımıza vermişler 50 yıl, adam şu an hapiste. Yine korsanlık olayı, bunu daha önce Sayın Genel Sekreterimizle paylaşmıştık. Bu olayın Uluslararası Ceza Mahkemesine taşınması lazım. Bakın, vatandaşımız kendi karasularının içerisinde öldürülüyor insan kaçakçılığı şüphesiyle, fakat içeride kaçak filan yok. Keçi Adası dün, Yılmaz Özdil'in bahsetmiş olduğu bakın, bize ait, işgal altında olduğu için burada Yunanistan Türkiye Cumhuriyeti karasularında açık bir şekilde korsanlık yapıyor, kimse engellemiyor. Yine Turgut Reis, burada da bakın, vatandaşımız Çatal Ada bölgesine geliyor, bizim bölge. Yunanistan Sahil Güvenlik botu 4.5 mil karasularını ihlal ediyor, ateş açıyor ve bizim vatandaşımızı tutuklayıp götürüyor. Kaan Camızoğlu diye bir vatandaşımız şu anda Pire'de bir yerde tutuklu. Bizim burada bakın, normal karasuları buradan geçiyor. Yani Bulamaç Adası, Kalolimnoz, bunlar hep bizim egemenliğimiz altında. Ama adalar işgal altında olduğu için hükümet buradaki bizim 6 millik karasularını 3 mil geriye çekmiş durumda, egemenlik alanını devretmiş. Hani var ya kamu güvenliği, burada kamu güvenliği filan yok, can güvenliği yok, sakin ola, orada Turgut Reis'ten açılıp, balık filan tutmaya kalkmayın, başınıza her an bir şey gelebilir.

Bakın, 11 Ocak 2015 daha yeni. Savunma Bakanı geliyor, Yunan bayrağı, burası bize ait, Aydın'ın Eşek Adası. Burada askerleri selamlıyor, kalimera (günaydın) diyor, askerler hep beraber, kalimera diye bağırıyor. Adamlar zevkten dört köşe, kalimera diye diye topraklarımızı işgal etmişler. Kimse de hop, sen ne diyorsun filan dememiş. Gördüğünüz gibi Savunma Bakanı, oradaki generaller ve adadaki şahıslar. Hatırlayın, 30 Ocak 2015 tarihinde, Yunanistan'ın yeni Savunma Bakanı Kammenos geldi ve Kardak Kayalıkları bölgesinde denize çelenk attı. Dışişleri Bakanı da açıklama yapıyor: Efendim, hava sahasını ihlal etmedi. Pes, bakın, İngiliz ve Amerikan haritalarına göre 12 adanın dış sınırı bizim kara suları bölgesi, adam bizim hava sahasını 2 mil ihlal ediyor ve Dışişleri Bakanlığı bu hava sahası ihlali değildir diyor. Neden? Çünkü şuradaki Kalolimnoz Adası işgal altında, artık adayı devrettiği gibi adanın karasularını da devretmişler. Yine bakın, adamlar arkasından 6 Martta giriyor, resimlerini koyduk, burada komuta heyeti geliyor. Yeni Çağ'da manşet oldu. Arkasından hatırlayın, seçimlerden önce, 26 Mart tarihinde Bakan dedi ki: Evet, işgal altında, ama bu hakem mahkemesi kararlarına göre hiçbir şey ifade etmez, bize aittir. Hayır, normalde hakem mahkemesinin kararları var. Burada bu fiili olaylardan dolayı egemenlik hakkımızı kaybetmiş durumdayız. Arkasından itiraf ettiklerini söylüyorlar. Yunanistan diyor ki: Ege Yunan denizidir. Bana göre öyle, aksi ni iddia eden varsa söylesin, gördüğünüz gibi

Ege'yi tamamen terk etmişiz. Dün haber çıktı biliyorsunuz Yılmaz Özdil'in haberi, burada tek tek resimleri konulmuş. Keçi Adası, oradaki askerler, işin içerisinde Fener Rum Patrikhanesi de var. Bir de işin garibi Boğaziçi Üniversitesi bu Lozan'ı ihlal eden papaza fahri doktora verdi. Yunanistan'a 16 ada ve bir kayalığı vermiş, yetmemiş, bir de papazı kendi elleriyle besliyor.

Kanun değişikliği yapıldı biliyorsunuz, İç Hizmet Kanununun 35. Maddesi değiştirildi. Evvelden Türk Silahlı Kuvvetlerinin görevi yurtdışındaki ve yurtiçindeki düşmanlara karşıydı, ama yurtiçindeki düşmanları engellediler. Böylece bakın, kanun değişikliğiyle İzmir, Aydın ve Muğla illerinde bulunan Yunan askerleri Türk Silahlı Kuvvetlerine karşı koruma altına alındı. Bakın, hükümetin yaptığına bakın, aynı şekilde doğu ve güneydoğu Anadolu Bölgesindeki kadınları, çocukları ve bebekleri katleden, insanlık suçu işleyen eli kanlı katiller, bu teröristler Türk Silahlı Kuvvetlerine karşı koruma altına alındı. Silahlı kuvvetler tasfiye edildi. Biliyorsunuz davaları, ondan sonra GES (Genelkurmay Elektronik Sistemler) Komutanlığının MİT'e bağlanması, Genelkurmay Yunanistan-Kıbrıs Dairesi, İç Güvenlik Harekat Dairesi, lağvedildi. Mecburi hizmet 15 yıldan 10 yıla düşürüldü. Pilot, gemi komutanı ve doktor sayısı azaldı. Geldiğimiz durum değerli dostlar, bakın, Yunanistan Savunma Bakanı, Genelkurmay Başkanı, Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Kara Kuvvetleri Komutanı elini-kolunu sallaya sallaya bu adalara gidiyor, Eşek ve Bulamaç'a, Türkiye Cumhuriye-

tinin Savunma Bakanı, Genelkurmay Başkanı, Kara Kuvvetleri Komutanı ve Deniz Kuvvetleri Komutanı gidemiyor, 3 milin ötesine geçemiyor. İşte mevcut durum da bu. Aynı şekilde Yunanistan eski başbakanı elini-kolunu sallaya sallaya bu adaya gidiyor, ama millete “*Sivas’ın ötesine geçemezsin*” diye ahkâm kesen şu anda başbakan olarak bu adaya gidemiyor. Gitsin de görelim. Aynı şekilde Yunanistan Cumhurbaşkanı elini-kolunu sallaya sallaya giriyor, ama Türkiye Cumhuriyetinin cumhurbaşkanları bu adalara gidemiyor. Efendim, beni sabırla dinlediğiniz için hepinize saygılar sunuyorum, çok teşekkür ediyorum.

Kapanış

Av. HÜSEYİN ÖZBEK- Sayın Ümit Yalım’ın sunumunu kamuoyundan ısrarla gizlenen bir konuyu bütün çıplaklığı ile gözler önüne sermiştir. Sayın Yalım daha önceden de Başkanla, Sayın Ümit Kocasakal’la, benimle bu konuyu görüşmüştü. Biz bu konuyu bağımsız, ayrı bir toplantıda meslektaşlarımızla paylaşmak istemiştik, ama kısmen bugüne oldu. Lozan içinde değerlendirilmesinin daha uygun olacağını düşündük. Şimdi değerli Ümit Yalım’a bir noktada itirazım var. O itirazım şudur: Silivri sürecini, Ergenekon sürecini, Balyoz sürecini Türk yargısının yaptığıı söyledi. Hayır, bu cemaat yargısıdır, Türk yargısı değildir, bağımsız Türk yargısı değildir. Burada milli ordunun, Türk Silahlı Kuvvetlerinin tasfiyesi, karargâhta yenilmesi, kışlada imhası amaçlanmıştır. Stratejik bir hesabın

en rezil unsuru olmuşlardır, en rezil aparatı olmuşlardır. Bu düzmece yargılarla Balkan bozgununun, 93 harbi bozgununun, Viyana bozgununun bir benzeri, hatta travmatik sonuçları onlardan daha ağır olacak, topluma da sirayet edecek, toplumsal bir yenilgi psikolojisine, bir özgüven çöküşüne yol açacak bir süreç yargı silaha dönüştürülerek, hukuk silaha dönüştürülerek araçsallaştırılarak maalesef gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda bu Viyana bozgunundan, 93 Harbi, 1877-1978 bozgunundan, 1912 Balkan bozgunundan sonra karargâhta aldırılan dördüncü bozgunur Türk Silahlı Kuvvetleri tarihi içindeki, bu anlamda cemaat yargısıyla Türk yargısını ayrı kategoride değerlendirmek lazım.

Şimdi Değerli Yalın aidiyet sorunu var dedi, Sayın Başbakan bu adalarla ilgili aidiyet sorunundan bahsetmiş. Bana göre Sayın Başbakanın bir aidiyet sorunu var. Türk milletinin mensubu mudur, içinden çıktığı milletin temsil makamında olduğu yerin hakkını mı vermektedir, yoksa bu anlayışın, bu zihniyetin cumhuriyetle mi sorunu vardır, ulus devletle mi sorunu vardır, üniter yapıyla mı sorunu vardır, buna bakmak lazım. Neden? Milli Mücadele yürütülürken, Türk halkı ölümüne bir mücadele içinde bağımsızlık savaşı verirken İstanbul'daki mütareke hükümetleri, özellikle Damat Ferit ve bu mütareke hükümetinin hilafet ve saltanat makamında oturan kişinin yandaşları, basındaki yandaşları Ali Kemal ve diğerleri, bürokrasideki yandaşları ve şeyhülislam makamında, fetva makamında oturan kişiler Mustafa Sabri ve

Dürrizade Abdullah Yunan ordusuna halife ordusu dediler. İngiliz himayesinde, İngiliz şemsiyesi altındaki bir İslam'ı kabullendiler, sömürge İslam'ını kabullendiler. Ankara'da Börekçizade Rıfat Efendi, Ankara müftüsü Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin üyesiydi. Milli mücadele'nin yanında yer aldı, öncüsü oldu. Çünkü o Türk İslam'ını, halk İslam'ını temsil ediyordu. Almanların tabiriyle folk İslam, kültüre dönüşmüş olan Türkiye'yle, bayrakla, cumhuriyetle, çağdaşlıkla sorunu olmayan Türk halkının içselleştirdiği bir din anlayışının çok saygıdeğer temsilcisiydi. Öbürleriye makamı ne olursa olsun emperyalizmin himayesini kabullenmiş, sömürge olmayı kabullenmiş ve Yunan Ordusuna işgal ordusu, saldırgan ordu demeyip, onu misafir olarak kabul eden ve Türk halkına da, Müslümanlara da direnmemeyi, teslimiyeti tavsiye eden bir anlayıştı. Bu iki anlayış çarpıştı. 1920'lerde Ankara İslam'ı, Türk İslam'ı Börekçizade Rıfat Efendi ve Mehmet Akif Ersoy'un temsil ettiği Türk İslam'ı kazandı, ama 100 yıl sonra bir rövanş alındığını görüyoruz. Bir başka teslimiyetçi bir anlayışın, teslimiyetçi bir yorumun Mustafa Sabri'nin ve Dürrüzade Abdullah'ın Mustafa Kemal Paşa ve milli mücadeledeki bazı önderlerin idamı konusunda, öldürülmesi, katli konusunda fetva veren bir anlayışın günümüzde kendilerini mirasçı olarak kabul edenlerin bir mücadelesi var Türkiye üzerinde, rejim üzerinde, bunu böyle görmek lazım.

1920'lerde Divanı Harbi Örfi vardı. Mütareke İstanbul'unda, işgal İstanbul'unda İngiliz şem-

siyesi altında, İngiliz himayesi altında subaylar yargılandı. O zamanki vatanseverler, bazı sivil yöneticiler yargılandı, hüküm giydiler, bazıları katledildi o rezil mahkemelerde.

2000'li yıllardaki, 2007'den sonra başlayan Silivri süreci İkinci Divanı Harbi Örfidir. Bu anlamda bugün değerli katılımcılara hepsine ben çok teşekkür ediyorum, çok geniş bir panorama çizdiler, yararlandık. Bu konferansın, bu panelin çözümü en kısa zamanda kitaba dönüştürülecektir. Ben katılımlarınız için sizlere çok teşekkür ediyorum. Bir soru faslından bahsettik, ama Atatürkçü Düşünce Derneğinin değerli temsilcileri, başkanları, yürütme kurulu üyeleri de yine Lozan'la ilgili sanıyorum Galatasaray Lisesi önünde bir basın açıklaması yapacaklar. Buna hepimizin katkı vermesi lazım, orada da bulunması lazım. Ben geldiğiniz için, bu konferansa katkı verdiğiniz için hepinize ayrı ayrı İstanbul Barosu adına saygılarımı sunuyorum.